

Aan:
de voorzitter en leden van
Provinciale Staten van Drenthe

Assen, 8 november 2023
Ons kenmerk 45/5.18/2023001513
Behandeld door Domein Landelijk Gebied
Onderwerp: Tussentijds advies van het Rijk over concept maatregelpakketten en
concept DPLG 0.5
Status: Ter informatie

Geachte voorzitter/leden,

Wij hebben een brief van het Rijk ontvangen over de ingediende concept maatregelpakketten en het concept Drents Programma Landelijk Gebied (DPLG) 0.5. In de bijlage treft u deze brief aan. Naast een inhoudelijke reactie op de concept stukken geeft het Rijk in de brief aan dat de deadline voor het indienen van het DPLG voorlopig wordt verschoven naar 30 september 2024 en dat de beoordeling van de gebiedsprogramma's langer gaat duren, omdat er capaciteitsgebrek is bij de Ecologische Autoriteit.

Wij sturen u op korte termijn een brief toe met daarin de schets van het vervolgproces DPLG. In deze brief en bij de bespreking hiervan in uw Staten kunnen wij ook deze brief met het tussentijds advies van het Rijk betrekken.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

, voorzitter

, secretaris

Bijlage Tussentijds advies van het Rijk op het concept DPLG 0.5 en de concept maatregelpakketten

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

College van Gedeputeerde Staten van Drenthe
Postbus 122
9400 AC Assen

**Directoraat-generaal
Regieorganisatie Transitie
Landelijke Gebied**

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001858272854000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6011 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/Inv

Datum 24 oktober 2023
Betreft Terugkoppeling tussentijds beeld met bevindingen uit de integrale
beoordeling van uw gebiedsprogramma en eerste maatregelpakketten

Ons kenmerk
DGRTLG / 37802653

Uw kenmerk

Geacht college van Gedeputeerde Staten,

Bijlage(n)
2

Graag bedank ik u voor uw eerste versie van uw Drents Programma Landelijk Gebied en de vier maatregelpakketten. Wij waarderen de vele inspanningen van alle betrokken collega's bij zowel provincie als regio (zoals gemeenten en waterschappen), die hebben geleid tot deze eerste versie van uw Provinciaal Programma Landelijk Gebied. De integrale beoordeling van uw gebiedsprogramma en de ingediende maatregelpakketten heeft inmiddels plaatsgevonden, en met deze brief willen we onze bevindingen met u delen. Een tussentijds beeld dus, waarvan we u graag deelgenoot maken en waarover we graag met u en uw ambtenaren verder in gesprek gaan. Daarbij hopen we vanuit RTLG verder te kunnen bouwen op de goede werkrelatie die in het afgelopen jaar – sinds de oprichting van RTLG – is ontstaan en waar vanuit beide kanten in is geïnvesteerd.

Overigens is het goed om op te merken dat deze brief geen toezegging voor gevraagde middelen bevat. Zie hiervoor verder de toelichting in deze brief bij het onderdeel 'Vervolgproces: hoe verder?'.

Met uw Provinciaal Programma Landelijk Gebied¹ en het aanstaande Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) worden belangrijke stappen gezet in de transitie van het landelijk gebied in Drenthe. Komende jaren zullen we als provincie en Rijk met bewoners, ondernemers en andere partners samen blijven werken aan die transitie. Het in ontwikkeling zijnde NPLG, uw DPLG en de eerste maatregelpakketten vormen daarvoor de basis. Gezien de urgentie van de uitdagingen waar we voor staan – de Kaderrichtlijn Water dient in 2027 te zijn uitgevoerd en het bereiken van het klimaatdoel in 2030, het herstel van de natuur is dringend en ook de toestemmingsverlening voor maatschappelijke en economische ontwikkelingen dient door te gaan – is het van belang voortgang te houden in de uitvoering van de transitie. Om die reden ontwikkelen Rijk en provincies de programma's voor het landelijke gebied stapsgewijs en starten we waar mogelijk met wat nu al kan, op basis van wat we nu weten en overzien. Dit is een meerjarig voortrollend programma. Hierbij zullen we nieuwe inzichten en

---

¹ Op 18 juli 2023 heeft u uw uiteindelijke DPLG en eerste maatregelpakketten aangeleverd. Op 11 juli 2023 vond de warme overdracht en interviewronde plaats.

ontwikkelingen in uw provincie en bij het Rijk betrekken en zo nodig integreren in ieders aanpak; provinciale en rijksmaatregelen zorgen immers gezamenlijk voor doelbereik op het gebied van natuur, stikstof, water en klimaat.

Tussentijds beeld met bevindingen uit de integrale beoordeling

Het Rijk heeft in een samenwerking tussen de ministeries van BZK, IenW en LNV een tussentijds beeld gevormd van uw programma en de eerste maatregelpakketten. Het DPLG en maatregelpakketten worden aan de hand van de bij u bekende Handreiking Gebiedsprogramma's resp. de Spelregels Meerjarenprogramma Transitie Landelijk Gebied bekeken en beoordeeld. De onafhankelijke kennisinstellingen zijn gevraagd een ex ante evaluatie uit te voeren op de PPLG's (PBL, WUR, RIVM en Deltares) en de eerste maatregelpakketten (WEcR en Deltares). Wanneer deze ex ante evaluatie beschikbaar is, zal ik u die doen toekomen.² Op grond van de inzichten uit de door u gestarte gebiedsprocessen, de verdere uitwerking van uw programma, ons tussentijds beeld, onze reactie op uw vragen aan het Rijk en de inzichten van de kennisinstellingen, vragen wij u uw PPLG en eerste maatregelpakketten verder in concreetheid uit te werken.

Het uiteindelijke oordeel volgt op de nieuwe versie van het DPLG en maatregelpakketten, die wij u verzoeken volgend jaar aan te leveren. Vooralsnog vragen wij u een verbeterde versie van uw DPLG in te dienen in de periode 15 augustus t/m 30 september 2024; op een later moment ontvangt u hierover nadere informatie. Voor die maatregelpakketten waar u in 2024 mee wenst te starten wordt u verzocht de nieuwe, aangepaste versie in te dienen in de periode vanaf 15 januari t/m 1 maart 2024.

Dit tussentijds beeld met bevindingen uit de integrale beoordeling van uw DPLG bevat zowel positieve punten als punten die nadere keuzes, verdere uitwerking of concretisering behoeven. Voor een uitgebreider beeld verwijs ik naar de bijgevoegde Toetsbevindingen. Het tussentijdse beeld gaat in op voorwaarden en aanbevelingen, die er het meest uit springen voor deze versie van het provinciale programma, inclusief eerste maatregelpakketten. Dat laat onverlet dat een volgende versie van het provinciale programma uiteindelijk aan alle voorwaarden tegemoet zal moeten komen, zoals deze in de dan geldende Handreiking geformuleerd staan.

---

² Onlangs heeft de Ecologische Autoriteit kenbaar gemaakt dat sprake is van gebrek aan personele capaciteit van zowel ecologisch deskundigen als werkgroepsecretarissen. Dit betekent dat zij eerst onverkort doorwerkt aan de toetsing van de natuurdoelanalyses, en aansluitend aan de slag gaat met gebiedsprogramma's. Wanneer de Ecologische autoriteit kan starten met toetsing van gebiedsprogramma's is nog niet bekend, en dit zal naar verwachting op zijn vroegst in Q2-2024 kunnen starten.

Wat volgt is een beknopte weergave van plus- en aandachtspunten:

Ons kenmerk
DGRTLG / 37802653

- Drenthe is er in geslaagd ten tijde van de vorming van een nieuw college een eerste versie van het Drents programma landelijk gebied in te dienen. Duidelijk is dat er veel werk is gestoken in deze versie van het DPLG, dat een solide fundament vormt om tot een verdere uitwerking te kunnen komen. Dit fundament maakt helder dat er een stevige opgave ligt waarbij keuzes gemaakt moeten worden.
- Zowel het proces van het ontwikkelen van het programma als de eerste inhoud bevatten positieve voorbeelden. Zo heeft u door middel van een vierdaagse hackaton op een snelle manier de kennis die nodig is voor een complexe opgave, maar verspreid is bij vele partijen, weten te ontsluiten. Ook onze waardering voor hoe u voor de VHR-opgave ingaat op de overbrugging van 30% van het gat tussen de huidige staat van instandhouding en een gunstige staat van instandhouding voor alle VHR-beschermde habitattypen en soorten. Hoewel nog niet volledig uitgewerkt, heeft u hiervoor een eerste aanzet voor een strategie opgesteld die als voorbeeld kan dienen voor andere provincies.
- Daarnaast zijn wij verheugd met de samenwerking tussen het Rijk en Drenthe. Door het Drentse noaberschap verloopt die samenwerking warm, open en pragmatisch. De pragmatische manier van werken en de open houding tot samenwerking ervaren we zowel in de bestuurlijke gesprekken als de vele ambtelijke contacten die we inmiddels hebben opgebouwd.
- U heeft voor de indeling van het programma gebruik gemaakt van de Handreiking. Dat leidt tot een eerste versie die op hoofdlijnen een complete weergave geeft van de opgave. U benoemt de urgentie van de opgave voor klimaat, water, natuur en stikstof en maakt waar dat voor u al mogelijk is een vertaling naar de regio. De aandacht die u schenkt aan de uitkomsten van de natuurdoelanalyses (NDA's) geeft een goede basis voor verdere uitwerking.
- Uit deze NDA's blijkt dat in veel Natura 2000-gebieden daadwerkelijk verslechtering heeft plaatsgevonden. Dat is in strijd met het verbod uit de Habitatrichtlijn. Verslechtering kan op dit moment dikwijls niet worden uitgesloten wegens gebrek aan informatie of verwachte verslechtering in de toekomst. De verslechtering is vaak het gevolg van verschillende drukfactoren zoals stikstof en verdroging. Het is van belang dat het bevoegd gezag, waar dit mogelijk is, direct stappen onderneemt om die verslechtering terug te dringen, als dat nog niet in gang is gezet. De ingediende maatregelpakketten bieden op dit moment nog geen zekerheid dat de verslechtering wordt tegengegaan.

De bovenstaande plus- en aandachtspunten zijn slechts op hoofdlijnen. Verdere details en uitwerkingen ervan zijn te vinden in het bijgevoegde tussentijds beeld met bevindingen. Hierin zijn ook de punten beschreven die verder moeten worden

uitgewerkt of aangepast opdat uw DPLG een positief of gedeeltelijk positief integraal oordeel kan ontvangen bij de uiteindelijke en definitieve beoordeling van de in 2024 in te dienen versie van uw gebiedsprogramma.

Zoals ook in de toetsbevindingen staat aangegeven, vraagt het programma nog om uitwerking en concretisering. Een aantal onderdelen is nog niet ingevuld. Om te zorgen dat uw DPLG een positief of gedeeltelijk positief integraal oordeel kan ontvangen bij de uiteindelijke beoordeling van de in 2024 in te dienen versie, zal deze versie daarom op een aantal punten verder moeten worden uitgewerkt of worden aangepast. In het bijgevoegde tussentijdsbeeld met eerste bevindingen uit de integrale beoordeling zijn deze punten aangegeven. Naast inzet vanuit de provincie vraagt dit ook inzet en nadere uitwerking van ons als Rijk. Om dit te realiseren zetten wij de opgebouwde samenwerking graag voort.

Verder geven de door u ingediende maatregelpakketten voor de periode van 2024 en 2025 aanknopingspunten om aan de slag te gaan. We bespreken ze hieronder kort.

Voor het maatregelpakket **Natuur en Stikstof** worden kansen gezien om direct aan de slag te gaan met projecten die bijdragen aan natuurversterking en aanvullende maatregelen die worden genomen als verslechtering al optreedt. Omdat het pakket nog niet is uitgewerkt kan het gehele effect nog niet worden ingeschat. De maatregelen dragen in potentie bij aan het tegengaan van verslechtering, maar in welke mate is niet duidelijk. Aanvullende maatregelen kunnen noodzakelijk zijn omdat verslechtering niet kan worden uitgesloten, en/of instandhoudingsdoelstellingen nog niet worden bereikt.

Het maatregelpakket **Grond en Bedrijven** is volgens Drenthe een randvoorwaarde voor het behalen van de natuur-, water-, stikstof- en landbouwdoelen. Het richt zich op de financiering voor de afwaardering (en aankoop) van de gronden. De aangeleverde gegevens geven op dit moment nog onvoldoende duidelijkheid over de inzet van de financiële middelen. Afwaardering van gronden is, mits aan specifieke voorwaarden en rekensystematiek wordt voldaan, wel een mogelijkheid binnen het Transitiefonds. Wat betreft de aankoop en beëindiging van bedrijven wordt aangeraden om zo veel mogelijk gebruik te maken van regelingen die nu al beschikbaar zijn en zijn getoetst op staatssteun.

Het maatregelpakket **Water en Klimaat** heeft een brede focus en ook hier worden kansen gezien om direct aan de slag te gaan. De genoemde maatregelen dragen bij aan beekdalherstel, KRW-doelbereik en/of water vasthouden/bergen. Niet duidelijk is waar de maatregelen landen en in welke mate ze bijdragen aan het oplossen van de beschreven opgaven. Verder ontbreekt de koppeling tussen aangevraagde bijdrage en de beschreven maatregelen.

Het maatregelpakket **Transitie Landbouw** omvat drie sporen: (i) de doorontwikkeling van KPI-systematiek; (ii) beloning van boeren die meedoen en voldoen aan (gestaffelde) streefwaarden; en (iii) de inzet op managementmaatregelen. De eerder ingediende 'laaghangend fruit' en 'hooghangend fruit' pakketten uit 2022 worden voortgezet via het derde spoor. De inzet op een KPI-systematiek binnen het DPLG is begrijpelijk, maar op dit moment

nog kwetsbaar, omdat deze systematiek op dit moment nog niet uitontwikkeld is en de effecten ervan nog niet geborgd zijn. Daarbij is het van belang inzichtelijk te maken hoe op termijn de beloning voor de boer wordt voortgezet.

Om te zorgen dat uw maatregelpakket(ten) na verdere uitwerking en aanpassing een goedkeuring of gedeeltelijke goedkeuring kunnen ontvangen, zullen deze op een aantal punten verder moeten worden uitgewerkt of worden aangepast. In het bijgevoegde tussentijdsbeeld met bevindingen uit de integrale beoordeling zijn de ontwikkel- en verbeterpunten voor de maatregelpakketten opgenomen.

In 2024 voortzetten van de uitvoering

Het is belangrijk dat we ondanks de demissionaire status van het kabinet vaart houden in de gebiedsprocessen. Dit wordt ook ondersteund door de Tweede Kamer, medeoverheden en maatschappelijke partners. Ook de dagvaarding van Greenpeace³ is een extra reden om niet stil te gaan zitten en dus voortvarend door te pakken. Daarom is het kabinet voornemens om in 2024, nadat de kennisinstellingen een positief advies hebben uitgebracht, middels een Nota van Wijziging middelen op de LNV-begroting te reserveren voor eerste maatregelpakketten, zodat daar al in 2024 mee gestart kan worden. Op voorwaarde dat de Kamer deze begrotingswijziging vaststelt, is het mogelijk in 2024 de uitvoering op te pakken dan wel voort te zetten. Zoals eerder aangegeven zal het hier gaan om *no-regret* maatregelen: maatregelen waarvan duidelijk is dat ze bijdragen aan het doelbereik van de NPLG doelen en die geen risico op *lock-in* effecten hebben.

Voor de toekenning van middelen voor 2024 vragen wij een verbeteringslag van uw gebiedsprogramma. Het Rijk vraagt in de volgende versie van uw gebiedsprogramma dat:

- U zich committeert aan de geregionaliseerde NPLG-doelen voor natuur, stikstof, water en klimaat welke het kabinet voornemens is om op te nemen in het ontwerp-NPLG.
- De uitwerking van de structurerende keuzes rond overgangsgebieden Natura2000 en voor zover van toepassing in uw provincie beekdalen en peilopzet veenweidegebieden.
- De globale keuzes die u maakt over de ontwikkelrichting van de landbouw in verschillende gebieden; mede op basis van een beter uitgewerkte analyse van het water/bodemsysteem voor het hele landelijk gebied.
- De noodzakelijke ruimtelijke afwegingen maakt en het inzichtelijk maken van het ruimtebeslag dat samenhangt met realisatie VHR-doelen 2030, NNN en bossenstrategie.
- Het concretiseren van verdere acties die op grond van de natuurdoelanalyses nodig zijn om verslechtering tegen te gaan.

---

³Zie voor meer informatie over de dagvaarding: [2023-07-11-Dagvaarding-Greenpeace-stikstof-def.pdf](#) ([rechtspraak.nl](#))

Ervan uitgaande dat uw provincie dit commitment geeft, wenst de Minister voor Natuur en Stikstof in 2024 eerste maatregelpakketten kunnen honoreren. U wordt op korte termijn geïnformeerd hoe dit commitment vorm te geven.

Ons kenmerk
DGRTLG / 37802653

Het maken van een ruimtelijke doorvertaling van de structurerende keuzes en maatregelen in samenhang met de gebiedsprocessen: u wordt gevraagd om in het gebiedsprogramma duidelijker aan te geven wat waar gaat gebeuren en wanneer. Daarbij heeft het Rijk er begrip voor dat, ook vanwege de gewenste interactie met gebiedspartijen, niet alles in één keer duidelijk kan zijn. Wel wordt u gevraagd om bij de start van de uitvoering van uw gebiedsprogramma de sturende uitgangspunten helder te hebben gemaakt. Daarbij kunt u beschrijven hoe u gefaseerd en dus meerjarig inzicht wil geven in hoe de ruimtelijke doorvertaling gemaakt kan worden. Bij het in kaart brengen van de verdere uitwerkingen voor de natuur-, water- en klimaatopgaven moet in beeld gebracht worden wat nodig is, zodat partijen daar in de verdere samenwerking volgende stappen op kunnen zetten. De (structurende) keuzes die binnen het PPLG nodig zijn, moeten ook passen binnen het Ruimtelijk Voorstel dat u in het kader van NOVEX aan het afronden bent. Conform het provinciaal startpakket fysieke leefomgeving worden structurerende keuzes opgenomen in het ruimtelijk arrangement met de afspraak om deze te verwerken in de nieuwe Nota Ruimte en in de provinciale Omgevingsvisie. NOVEX is een cyclisch proces, (structurende) keuzes die nu of de komende periode nog niet duidelijk zijn, worden in een volgende NOVEX cyclus meegenomen.

Vraag en voorwaarden vanuit provincie aan het Rijk

De transitie van het landelijk gebied vraagt richting en randvoorwaarden vanuit het Rijk. Vanuit meerdere provincies is aangegeven welke randvoorwaarden zij nodig hebben voor de verdere doorontwikkeling van hun PPLG. U heeft dit aangegeven in hoofdstuk 23 van het programma. Maar ook in andere delen van uw programma geeft u suggesties of stelt u vragen aan het Rijk. Waar mogelijk werken wij aan deze randvoorwaarden en bekijken wij samen met u hoe wij omgaan met de situatie waarin dit (nog) niet mogelijk is. Wegens de demissionaire status van het kabinet is het niet mogelijk om op alle punten uitwerking te geven. In de bijlage van deze brief is een overzicht gegeven van de meest voorkomende vragen en randvoorwaarden die provincies aan het Rijk hebben gesteld in het kader van de doorontwikkeling van hun PPLG. Hierin wordt ook ingegaan op de door u in het programma genoemde vragen en voorwaarden, waaronder de doorvertaling van de VHR-doelen.

Vervolgproces: hoe verder?

Samen starten, samen bijsturen. Zoals aangegeven staan we aan het begin van een proces waarbij we gezamenlijk de grote opgaven in het landelijk gebied aanpakken en samen nader uitwerken waar nodig. Dit vraagt een nieuwe manier van samenwerken, die we ons eigen aan het maken zijn. Daarom is het waardevol dit proces lerend aan te pakken en elkaar de komende tijd te blijven ontmoeten om dit samen te doen. Het Rijk hecht aan het samen oppakken van vraagstukken en wil hulp bieden waar dat mogelijk is, zonder elkaars verantwoordelijkheden over te nemen of in elkaars rol te kruipen.

De komende tijd werken we vanuit het Rijk graag met u samen verder aan de onderwerpen die bijdragen aan de ontwikkeling van het NPLG, de verdere uitwerking van uw DPLG en de uitvoering van maatregelen. Hierbij kan gedacht worden aan onderwerpen zoals de hierboven genoemde vragen en voorwaarden aan het Rijk, de KPI aanpak, de aanpak piekbelasting, de mix van generiek en gebiedsgericht beleid en de uitkomsten van de adviezen van de Ecologische Autoriteit en de kennisinstellingen. Wij gaan graag met u in gesprek om dit gezamenlijk helder te krijgen en verder te brengen.

Toekenning van middelen

Onderdeel van de nadere uitwerking is ook om met elkaar te bespreken hoe het gevraagde bedrag voor maatregelpakketten en de dekking daarvan met elkaar in balans kunnen worden gebracht. Daarbij kijken we ook naar andere bronnen die daarvoor beschikbaar zijn. Deze brief is geen toezegging op de gevraagde middelen. Toekenning van middelen vindt plaats op grond van een aanvraag rijksbijdrage voor de (gedeeltelijk) goedgekeurde maatregelpakketten, via een regeling die naar verwachting begin 2024 wordt opengesteld. Voor de maatregelpakketten waar u in 2024 mee wenst te starten wordt u verzocht de nieuwe versie in te dienen in de periode vanaf 15 januari tot en met 1 maart 2024.

Ontwerpversie NPLG

De ontwerpversie van het NPLG wordt de komende maanden verder uitgewerkt waarna deze ter inzage zal worden gelegd. Vaststelling van het NPLG volgt naar verwachting in 2024. Bij de uitwerking worden alle bij het NPLG betrokken partijen meegenomen. De ontwikkeling en uiteindelijke vaststelling van het NPLG in 2024 betekent dat u tot in de loop van 2024 toe kunt werken naar een volgende versie van uw DPLG. Hiermee is er tijd en ruimte om de gebiedsparticipatie in uw provincies voort te zetten en uit te bouwen, onderdelen van uw programma verder uit te werken en te concretiseren, rekening te houden met de inzichten die dit najaar uit de ex ante evaluatie van de kennisinstellingen gaan komen en de voorliggende terugkoppeling van het tussentijds beeld met eerste bevindingen van de integrale beoordeling van het Rijk te verwerken.

In januari 2024 komt naar verwachting een actualisatie van de Handreiking gebiedsprogramma's beschikbaar. Hierin zijn lessen verwerkt uit de tussentijdse beoordeling van afgelopen zomer, de feedback van betrokkenen van provincies, IPO, UvW, VNG en het Rijk en de doorontwikkeling van onderdelen van het rijksbeleid. Bij de actualisatie van de Handreiking wordt ook aangegeven wat in de actualisatie van PPLG's in 2024 mee genomen moet worden en wat kan wachten voor latere doorontwikkeling van daarop volgende actualisaties van uw PPLG's.

**Directoraat-generaal
Regieorganisatie Transitie
Landelijke Gebied**

Ik wil u nogmaals bedanken voor het vele werk dat reeds verzet is en ik kijk uit naar de verdere samenwerking om de stappen te zetten die nu hard nodig zijn. Ik vertrouw erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd. Ambtelijk wordt de terugkoppeling van ons tussentijds beeld met eerste bevindingen in gesprekken verder toegelicht.

Ons kenmerk
DGRTLG / 37802653

Met vriendelijke groet,

Johan Osinga,
Directeur-generaal Regieorganisatie Transitie Landelijk Gebied
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Mede namens Guido Landheer (wnd. Directeur-generaal Agro, ministerie van LNV), Donné Slangen (Directeur-generaal Natuur en Visserij, ministerie van LNV), Jan-Kees Goet (voor de Directeur-generaal Landelijk Gebied en Stikstof, ministerie van LNV), Jaap Slootmaker (Directeur-generaal Water en Bodem, ministerie van IenW), Marjolein Jansen (Directeur-generaal Ruimtelijke Ordening, ministerie van BZK)

Tussentijdse beeld met bevindingen uit de integrale beoordeling van PPLG Drenthe en eerste maatregelpakketten

Het provinciale programma landelijk gebied en de eerste maatregelpakketten die zijn ingediend rond 1 juli 2023, zijn getoetst aan alle voorwaarden en aanbevelingen uit de Handreiking gebiedsprogramma's (maart 2023) en de Spelregels Meerjarenprogramma Transitie Landelijk Gebied (november 2022). Dit heeft geleid tot een tussentijds beeld met bevindingen; een advies van het Rijks-toetsteam aan het interdepartementale Directeuren- en DG-overleg, die daar mee ingestemd hebben. Dit beeld bevat punten die het Rijk positief vindt en punten die nog uitwerking behoeven.

Het tussentijdse beeld gaat in op voorwaarden en aanbevelingen, die er het meest uit springen voor deze versie van het provinciale programma inclusief eerste maatregelpakketten en passend bij de fase van uitwerking door deze provincie. Dat laat onverlet dat een volgende versie van het provinciale programma uiteindelijk aan alle voorwaarden tegemoet zal moeten komen, zoals deze in de dan geldende Handreiking geformuleerd staan. Hierbij wordt opgemerkt dat het Rijk naar verwachting in januari 2024 een actualisatie van de Handreiking zal uitbrengen.

1. Algemene informatie	
Provincie	Drenthe
Datum	September 2023
Bijlagen	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Conceptbrief aan provincie</i> • <i>Ingevuld formulier beoordelingsvragen gebiedsprogramma</i> • <i>Ingevuld formulier beoordelingsvragen aanvraag Rijksbijdrage voor uitvoering maatregelpakket</i> • <i>Aangeleverde gebiedsprogramma inclusief maatregelpakketten</i>
Datum bespreking DO-gebiedsprogramma	13 september
Datum bespreking DGO-gebiedsprogramma	25 september
Beoordeelde stukken	Werkdocument gebiedsprogramma Drenthe Concept maatregelpakket Transitie Landbouw Concept maatregelpakket Natuur en Stikstof Concept maatregelpakket Water & klimaat Concept maatregelpakket Bedrijven en Grond

2. Samenstelling toetsteam	
Kernteam	Voorzitter, Rapporteur en Toetscoördinator
Toetsers	LG&S, Natuur, Klimaat, Agro, IenW, BZK, RTLG (PB, PBR, grondzaken), SKI, EZk

3. Conclusies: tussentijds beeld met bevindingen uit de integrale beoordeling	
Gebiedsprogramma (zie onderdeel 4 voor onderbouwing van conclusie)	
Samenvatting van tussentijds beeld van integrale beoordeling van PPLG	Samenvattend ligt er met dit, naar eigen zeggen, '0.5 programma' van de provincie Drenthe een mooie basis om de NPLG-opgaven voor natuur, stikstof, water en klimaat op te pakken in en met gebieden en gebiedspartners. Het programma raakt aan alle NPLG-doelen, maar is voor alle doelen nog niet compleet.
Onderdelen/punten die het Rijk positief vindt en waar zij enthousiast van wordt	Het Rijk is positief over de manier waarop het proces richting vaststelling het afgelopen jaar is ingericht en de Hackaton van vier dagen (hs 22). Ook is een breed bestuurlijk overleg ingericht waarin het provinciale programma is toegelicht. De 0.5-verse is door Gedeputeerde Staten voor indiening aan Provinciale Staten voorgelegd.
En onderdelen / punten waar het Rijk nog keuzes of koers, verdere uitwerking en concretisering op verwacht.	Uit de door de provincie uitgevoerde Natuurdoelanalyses (NDA's) blijkt dat er verslechtering plaatsvindt. De urgentie om te handelen is daarom groot. In het gebiedsprogramma erkent de provincie de urgentie om te handelen (zie bijvoorbeeld kader blz. 68), maar op dit moment geven de ingediende maatregelpakketten nog geen zekerheid op het tegengaan van verslechtering. Dit is een belangrijk aandachtspunt voor verdere uitwerking. Daarnaast wordt aandacht gevraagd voor de problematiek rond de invasieve exoten. Dit ontbreekt in het programma terwijl dit een belangrijke drukfactor is. Voor de VHR-opgave wordt ingegaan op de overbrugging van 30% van het gat tussen de huidige staat van instandhouding en een gunstige staat van instandhouding voor alle VHR-beschermde habitattypen en soorten. Hiervoor heeft Drenthe een eerste aanzet voor een strategie opgesteld die als voorbeeld kan dienen voor andere provincies, maar nog dient te worden uitgewerkt.

	<p>Drenthe geeft een mooie uitwerking van de klimaatopgave. Drenthe heeft een opgave meegekregen voor de veehouderij van 0.3 Mton in 2030. In het gebiedsprogramma wordt uitgegaan van een combinatie van landelijk generiek beleid en provinciale maatregelen. Nadere afstemming van Rijks- en provinciaal beleid is gewenst.</p> <p>Het DPLG neemt voor het indicatieve NH₃ emissiereductiedoel de huidige wettelijke doelstelling als uitgangspunt. Verder wordt beschreven dat dit doel, naast landelijk generiek beleid, met name moet worden behaald door een provinciaal generieke aanpak van innovatie, aanpassing van bedrijfsvoering en stoppende (landbouw)bedrijven. De resterende gebiedsgerichte stikstofopgave is daardoor beperkt.</p> <p>Er wordt een toekomstbeeld geschetst voor een robuust water- en bodemsysteem voor 2050. De onderliggende analyse vormt een mooie basis, en verdient verdere uitwerking. Daarin wordt ingezet om de KRW-doelen in 2027 te behalen en beekdalen te herstellen. Er is een verdere uitwerking nodig van hoe deze waterdoelen behaald worden.</p> <p>Hoewel een eerste verkenning wordt gegeven van de opgave voor de deelgebieden, moet de uitwerking hiervan nog plaatsvinden. Drenthe wil daarvoor eerst de gebiedsprocessen doorlopen. Dat maakt dat er voor nu wel inschattingen op doelbereik worden gedaan aan de hand van voorgenomen provinciebreed beleid, maar er nog geen concreet en samenhangend beeld is van doelbereik op de totale NPLG-opgaven. Drenthe geeft aan welke randvoorwaarden van het Rijk daarvoor nodig zijn (hs 23).</p> <p>In het DPLG wordt terecht veel aandacht besteed aan de landbouw. Drenthe zet onder andere in op het gezamenlijk verder ontwikkelen van de kpi's systematiek. Een gedeelde uitdaging voor Rijk en provincie is om de opbrengsten van deze systematiek niet te overschatten en uiteindelijk ook te borgen. Drenthe hanteert het uitgangspunt dat landbouwgrond landbouwgrond moet blijven, tenzij anders overeen wordt gekomen. Dit uitgangspunt staat op gespannen voet met de ruimteclaims die voortkomen uit de NPLG opgaven. Dit vraagt nog om een heldere vertaling naar de deelgebieden. Kortom; vanuit de verschillende opgaven volgt in het DPLG een ruimteclaim, maar een ruimtelijke vertaling hiervan ontbreekt nog.</p> <p>Het belang van monitoring wordt een aantal keren erkend, zoals bij de inzet op doelsturing in de landbouw. Een plan van aanpak voor verdere uitwerking als ook een overzicht van reeds bestaande monitoring ontbreekt echter nog. De uit de handreiking ontbrekende of nader uit te werken elementen worden in de voorwaarden nader geduid. De nog benodigde uitwerking vraagt daarbij niet alleen wat van de provincie, maar ook van het Rijk.</p> <p>Het programma kent een raming van in totaal € 4,6 mld. Een derde daarvan is voor afwaardering van grond en bijhorende gebouwen, terwijl niet concreet is uitgewerkt hoe die afwaardering gaat leiden tot doelbereik. Een bedrag van € 500 mln. wordt gevraagd voor sociaaleconomische maatregelen. Het betreft een indicatief bedrag waarvan de gebiedsprocessen moeten leiden tot een meer concrete invulling.</p> <p>Duidelijk is dat er veel werk is gestoken in de voorliggende versie van het DPLG, dat een solide fundament vormt om tot een verdere uitwerking te kunnen komen. Dit fundament maakt helder dat er een stevige opgave ligt waarbij keuzes gemaakt moeten worden. Omdat een aantal keuzes nog niet gemaakt zijn, is het op dit moment niet inzichtelijk of en hoe de doelen van het NPLG bereikt gaan worden.</p>
<p>Voorwaarden behorende bij integrale analyse PPLG</p>	<p>De 0.5 versie van het DPLG is getoetst aan de Handreiking voor de gebiedsprogramma's Nationaal Programma Landelijk Gebied (d.d. 17 maart 2023). Na deze eerste integrale analyse van de eerste versie van het DPLG, is geconcludeerd dat het programma op onderstaande aspecten verdere aanvulling behoeft. Dat laat onverlet dat een volgende versie van het provinciale programma uiteindelijk aan alle voorwaarden en aanbevelingen tegemoet zal moeten komen, zoals deze in de dan geldende Handreiking geformuleerd staan. Hierbij wordt opgemerkt dat het Rijk naar verwachting eind december een actualisatie van de Handreiking zal uitbrengen. Het gaat (in willekeurige volgorde) om de voorwaarden dat:</p> <p>Doelen algemeen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bij de doorontwikkeling en uitwerking van het DPLG het doelbereik op de onderscheiden NPLG-doelen wordt geconcretiseerd naar gebiedsgerichte opgaves van de Vogel- en Habitatrichtlijn, Kaderrichtlijn water, klimaatopgave en emissiereductie van stikstof. 2. Een overzicht wordt opgenomen dat zo helder mogelijk inzicht geeft in de additionaliteit van doelbereik voor natuur, stikstof, water en klimaat, de al genomen maatregelen, de reeds geplande maatregelen op basis van huidige (stroomgebieds)beheerplannen e.d. en aanvullende opgaven per N2000 gebied waarvoor aanvullende maatregelen genomen moeten worden (op basis van de NDA's en om de hydrologische condities op orde te brengen). 3. In de verdere uitwerking blijvend wordt voldaan aan de vereisten uit de Wsn en de Wnb en daarbij met name voortgang wordt gemaakt met het formuleren van

concrete maatregelen voor die gebieden die gelet op de constatering uit de natuurdoelanalyses een meer urgente opgave hebben.

4. In de volgende versie de ruimtelijke keuzes worden vormgegeven en per deelgebied uitgewerkt.
5. Wordt beschreven hoe de organisaties van Nationale Parken zijn betrokken bij de gebiedsindeling.

Natuur:

6. De doelstelling voor 30% VHR-doelbereik wordt onderbouwd door een concrete strategie (incl. hoeveel extra ha's via NNN, via de bossenstrategie, via groenblauwe dooradering en via extra natuur en extra agrarische natuur).
7. Uitgewerkt wordt hoe en waar aanvullende maatregelen worden genomen om verslechtering tegen te gaan en te voorkomen dat de instandhoudingsdoelstellingen niet worden gehaald. Een toelichting wordt gegeven op 'voorgenomen en aanvullende natuurherstelmaatregelen, vanuit het Programma Natuur, die gereed zijn voor uitvoering' (cf. pag. 16 handreiking).
8. Een volledige Landschap Ecologische Systeem Analyse wordt toegevoegd (via samenvatting of bronvermelding).
9. Klimaatadaptatie van en met natuur en het noodzakelijke ruimtebeslag hiervoor in NNN en bossenstrategie nader wordt uitgewerkt.
10. Wordt aangegeven hoe Drenthe instandhoudingsdoelstellingen concreet uitwerkt in omvang, ruimte en tijd, en hoe de beheerplannen actueel worden gehouden en uitgevoerd.
11. Wordt aangegeven welke uitbreidingsmogelijkheden er zijn voor Groenblauwe dooradering, hoe de stap naar 10% gerealiseerd gaat worden, inzicht in prioritaire gebieden en hoe de kwaliteit hierbij wordt geborgd.
12. Een concretere uitwerking van de prioritaire gebieden (waaronder overgangsgebieden, beekdalen, veenweide) wordt toegevoegd inclusief de (juridische) status, de te volgen procedure en de te nemen maatregelen.

Water:

13. (Ook kwantitatieve) informatie wordt opgenomen over de watervraag van gebieden, waar en hoe vernatting zal plaatsvinden om bodemdaling tegen te gaan en CO₂-uitstoot te verminderen (conform hst. 3.17 van de handreiking), en welke maatregelen in gebiedsprocessen genomen kunnen worden rondom de grondwaterbeschermingsgebieden waar een opgave ligt om nitraat of gewasbeschermingsmiddelen terug te dringen.
14. De analyse van het water- en bodemsysteem aangevuld wordt in lijn met de Handreiking hoofdstuk 3.2 deel 2. Besteed daarbij extra aandacht aan het benodigde ruimtebeslag en hoe dit de basis biedt voor de uitwerking in de gebiedsprocessen.
15. De (1) uiteenzetting van de resterende opgave KRW in samenhang met de landbouw wordt verduidelijkt en (2) welke maatregelen (SGBP, Addendum 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn en aanvullende NPLG-maatregelen) waar nodig zijn om in 2027 KRW-doelbereik te behalen en dit met de waterschappen wordt afgestemd. Concretiseer dit ook voor de relevante beekdalen en de hydrologische condities in N2000 gebieden, en breng deze verder in lijn met hoofdstuk 3.2 deel 11, 16 en bijlage 6.

Klimaat/stikstof:

16. Verder uitgewerkt wordt hoe generieke landelijke maatregelen en provinciale generieke maatregelen bij elkaar optellen en overlap wordt voorkomen. Daarbij ook meenemen hoe lock-in effecten door investering ten behoeve van technische innovatie worden voorkomen en doelbereik (van managementmaatregelen bijvoorbeeld) wordt geborgd.
17. Inzichtelijk wordt gemaakt hoe de KPI-systematiek qua borging en uitvoerbaarheid in de praktijk gaat bijdragen aan het behalen van de doelen.

Sociaaleconomische impactanalyse:

18. Bij de verdere uitwerking en doorontwikkeling van het gebiedsprogramma de sociaaleconomische impact van het programma verder in beeld wordt gebracht en aangegeven hoe deze impact is meegewogen.

Raming en budget:

19. In het gebiedsprogramma een dekkingsvoorstel wordt opgenomen voor de benodigde middelen, met een uitwerking en doorkijk naar de financiële bronnen van zowel het Rijk als de regio.
20. In de volgende versie van het gebiedsprogramma en in aansluiting op voorwaarde 1, de onderbouwing en de uitwerking van de financiële en instrumentele strategie elementen bevat zodat de gehele financiële DPLG-opgave inzichtelijk is (inclusief maatregelen die al beoogd zijn vanuit andere programma's en plannen, en een overzicht van de financiering die hiervoor beschikbaar is).
21. In een volgende versie van het programma en maatregelenpakketten een onderbouwing wordt gegeven hoe lock-in effecten worden voorkomen.
22. In het gebiedsprogramma een onderdeel wordt opgenomen met risico's en randvoorwaarden op het gebied van doelbereik, ruimtelijke ordening,

uitvoerbaarheid (waaronder juridisch) en technische risico's, inclusief een toelichting op hoe groot de kans wordt geacht dat deze risico's zich voordoen.

Monitoring en borging:

23. De monitoring, evaluatie en bijsturing nader worden uitgewerkt, waarbij voor de onderwerpen stikstof, natuur, klimaat en water (KRW, waterkwantiteit, bodemdaling en klimaatadaptatie) wordt toegelicht welke bestaande monitoringsinstrumenten worden ingezet en wat aanvullend wordt opgepakt, per NPLG-onderwerp en op het niveau van het gebiedsprogramma.
24. Duidelijk wordt hoe de opgaven in de gebiedsprocessen gaan landen, hoe deze bereikt zullen worden, hoe de synergie tussen de opgaven wordt benut en wat er gebeurt als deze bottom-up aanpak niet de verwachte doelen behaalt.

Proces totstandkoming van het gebiedsprogramma:

25. Bij de verdere uitwerking en doorontwikkeling van het programma, voor zover beschikbaar, rekening gehouden wordt met de adviezen van de kennisinstellingen (PBL, WUR, RIVM, Deltares), zoals opgenomen in de ex ante evaluatie en de beschikbare adviezen van de Ecologische Autoriteit.
26. In een volgende versie van het gebiedsprogramma nader is uitgewerkt hoe na vaststelling van het gebiedsprogramma het proces van doorontwikkeling en uitvoering van het gebiedsprogramma verder vorm krijgt. (Welke stappen wanneer te zetten, welke vervolgbesluiten, mogelijke uitvoeringsstrategie; zie vereiste 4 uit de Handreiking gebiedsprogramma's.)
27. In de uitwerking van het gebiedsprogramma wordt de provincie gevraagd nader inzicht te verschaffen in de gehanteerde beleidstheorie, oftewel: *'een kwalitatieve en waar mogelijk kwantitatieve onderbouwing van de samenhang tussen de probleemanalyse van de NPLG-doelen, de voorgestelde maatregelpakketten, de instrumenten om deze maatregelpakketten te realiseren, de verwachte effecten en de bijdrage aan het doelbereik'*.

Koplopers - eerste maatregelpakketten waarvoor aanvraag Rijksbijdrage wordt ingediend (zie onderdeel 5 voor onderbouwing conclusie)

Onderbouwing conclusie:
Samenvatting van tussentijds beeld van integrale analyse van koplopers

De aanpak in het programma en de maatregelpakketten is op onderdelen nog onvoldoende uitgewerkt. Daardoor kan ook niet geconcludeerd worden in hoeverre de gevraagde budgetten doelmatig zijn. Het Rijk heeft de indruk dat de provincie de informatie heeft om de haalbaarheid en doelbereik beter te kunnen toetsen. Op basis van de aangeleverde informatie krijgt het Rijk voldoende beeld van de uitgaven, het doelbereik en de restopgave. Dit zal in een concretiseringslag duidelijk moeten worden. Aanvullende informatie kan mogelijk deze onduidelijkheid wegnemen.

Drenthe heeft vier maatregelpakketten ingediend.

<i>Maatregelpakket</i>	<i>Bedrag</i>
1. <i>Natuur en Stikstof</i>	€ 94.638.000,-
2. <i>Grond en Bedrijven</i>	€ 230.374.465,-
3. <i>Water en Klimaat</i>	€ 11.983.865,-
4. <i>Landbouw</i>	€ 139.700.000,-
Totaal:	€ 476.696.330,-

Voor het maatregelpakket **Natuur en Stikstof** worden kansen gezien om direct aan de slag te gaan met projecten die bijdragen aan natuurversterking en aanvullende maatregelen die worden genomen als verslechtering al optreedt. Omdat het pakket nog niet is uitgewerkt op perceelsniveau kan het gehele effect nog niet worden ingeschat. Wel is het zinvol dit pakket nader uit te werken omdat de maatregelen in potentie bijdragen aan het tegengaan van verslechtering. Niet kan worden uitgesloten dat er noodzaak is tot het nemen van aanvullende maatregelen omdat verslechtering niet kan worden uitgesloten, en/of instandhoudingsdoelstellingen nog niet worden bereikt. In het programma is nog niet duidelijk omschreven in hoeverre en in welke mate deze maatregelen bijdragen aan de NPLG-doelen.

Het maatregelpakket **Grond en Bedrijven** is volgens Drenthe een randvoorwaarde voor het behalen van de natuur-, water-, stikstof- en landbouwdoelen. Het richt zich op de financiering voor de afwaardering (en aankoop) van de gronden. De aangeleverde gegevens geven op dit moment nog onvoldoende duidelijkheid over de inzet van de financiële middelen. Afwaardering van gronden is mits aan specifieke voorwaarden en rekensystematiek wordt voldaan wel een mogelijkheid binnen het Transitiefonds. Wat betreft de aankoop en beëindiging van bedrijven wordt aangeraden om zo veel mogelijk gebruik te maken van de landelijke regelingen.

Het maatregelpakket **Water en Klimaat** heeft een brede focus en ook hier worden kansen gezien om direct aan de slag te gaan. De genoemde maatregelen dragen bij aan beekdalherstel, KRW-doelbereik en/of water vasthouden/bergen. Niet duidelijk is waar de maatregelen landen en in welke mate ze bijdragen aan het oplossen van de beschreven opgaven. Verder wordt het benodigde bedrag niet gekoppeld aan iedere maatregel. Een tweetal voorgestelde maatregelen is (mogelijk) niet financierbaar uit het Transitiefonds.

Het maatregelpakket **Transitie Landbouw** omvat drie sporen: de doorontwikkeling van KPI-systematiek (1) beloning van boeren die meedoen en voldoen aan (gestaffelde) streefwaarden (2) en de inzet op managementmaatregelen (3). De eerder ingediende 'laaghangend fruit' en 'hooghangend fruit' pakketten uit 2022 worden voortgezet via het derde spoor. De inzet op een KPI-systematiek binnen het DPLG is begrijpelijk maar op dit moment nog kwetsbaar nu deze systematiek op dit moment nog niet uitontwikkeld is en de effecten geborgd zijn. Daarbij is het van belang inzichtelijk te maken hoe op termijn de beloning wordt voortgezet en wordt gedekt. Mede daarom is het op dit moment onduidelijk op welke manier dit maatregelpakket, in kwantitatieve en kwalitatieve zin, bijdraagt aan het behalen van NPLG-doelen (zoals VHR-doelen en de klimaatopgave) in deelgebieden. Bij het derde spoor worden risico's op lock-in voorzien.

Voorwaarden behorende bij koploperprojecten

Overkoepelend:

1. Verduidelijking is nodig hoe de pakketten zich tot elkaar verhouden. Met name duidelijkheid over de additionaliteit ten opzichte van al bestaande pakketten, de onderlinge afhankelijkheid voor wat betreft doelbereik, uitvoerbaarheid en afhankelijkheid ten opzichte van elkaar.
2. Voor elke maatregelpakket dient een P*Q-onderbouwing aangeleverd te worden.

Pakket 1. Natuur en Stikstof:

1. Verduidelijking is nodig in hoeverre de voorgestelde maatregelen additioneel zijn op huidige verplichtingen en mogelijkheden (onder andere natuurpact).
2. Verduidelijking is nodig in hoeverre de voorgestelde maatregelen uit dit pakket additioneel zijn op de andere pakketten (met name Water en Klimaat).
3. Maak duidelijk of de aanvullende maatregelen verslechtering tegengaan en/of instandhoudingsdoelstellingen bereikt zullen worden (uit de NDA's).

	<p>Pakket 2. Grond en bedrijven:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Graag nadere duiding, inclusief financiële onderbouwing, van het onderdeel 'waardeverschil grond bij regeling piekbelasting' en indien beschikbaar een gebiedskaart, waarin duidelijk wordt waar de potentiële grond afgewaardeerd kan worden. Voor de berekening van afwaardering graag gebruik maken van de rekensystematiek die door RTLG-team Grondzaken en provincies is ontwikkeld. Desgewenst kan hiervan op basis van inhoudelijke motivatie van worden afgeweken. Daarnaast ook aangeven wat de kwalitatieve beperking van de gronden wordt en de bijdrage aan de doelen. 2. Er zijn diverse landelijke regelingen om bedrijven te beëindigen. Bij een eigen regeling is het van belang dat deze "staatssteunproof" is. Verder worden er geen middelen toegekend voor de aankoop van grond aan provinciale grondbanken. Wanneer de provincie een agrarisch bedrijf of grond wenst aan te kopen, dan kan dit met eigen financiële middelen of door het indienen van een aankoopverzoek bij de Nationale Grondbank. 3. Graag bij het onderdeel 'afwaardering in relatie tot omschakeling van bedrijven' verduidelijken hoe de omvang van de gevraagde financiële middelen is berekend en wat met die middelen wordt gedaan. 4. Bij de onderdelen 'waardeverschil grond bij bossenstrategie & VHR-inrichting en kwaliteitsmaatregelen binnen NNN' zien we graag een onderbouwing en concretisering van de financiële bijdragen per hectare, inclusief duiding van wat maakt dat financiering uit andere door het Rijk aangereikte financiële bronnen (Natuurpact, Klimaatakkoord) niet mogelijk is. 5. In het maatregelpakket is in de tabel bij de kostenraming voor 'Uitvoering maatregelen Grond' € 10,97 mln. opgenomen. Graag een onderbouwing van deze kosten: Waarvoor worden de kosten gemaakt? En met welk percentage uitvoeringskosten wordt gerekend? <p>Pakket 3. Water en klimaat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Maak voor de hydrologische onderzoeksmaatregelen duidelijk waarom extra Rijksmiddelen nodig zijn, en hoe de onderzoeken bijdragen aan het kunnen nemen van maatregelen ten behoeve van de NPLG-doelen. 2. Maak voor de hydrologische inrichtingsmaatregelen inzichtelijk waar maatregelen moeten landen, hoe deze bijdragen aan doelbereik (wat is de restopgave KRW en/of beekdalen en hoe dragen maatregelen bij aan andere NPLG-doelen?) en of uitvoering op korte termijn realistisch is. 3. Lever aanvullende informatie over vervolgbesluitvorming, financiering per maatregel, planning en mijlpalen vanuit de uitvoeringsorganisatie Prolander en (bestaande) gebiedsprocessen. <p>Pakket 4. Transitie Landbouw:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Geef aan welke kwantitatieve bijdrage dit maatregelpakket gaat leveren aan de NPLG-doelen per deelgebied, en welke NPLG-meekoppelkansen hiermee worden behaald. 2. Expliciteer de effecten van maatregelen die bijdragen aan klimaat en stikstof. 3. Lever een verdere onderbouwing aan van de relatie tussen doelsturing en doelbereik, door onder andere de randvoorwaarden uit te werken waaraan voldaan moet worden om doelsturing te laten slagen. 4. De provincie Drenthe is al aangesloten bij het programma KPI-k. De provincie zet dit voort en werkt via dit programma in afstemming met ministerie van LNV aan de doorontwikkeling van de KPI-systematiek waar borging en validatie nadrukkelijk aandacht hebben. 5. Maak de resultaten van het maatregelpakket laaghangend fruit in 2023 inzichtelijk en geef aan hoe lock-in's worden voorkomen, als ook dat beslag wordt gelegd op oppervlakte- en grondwater waar dat spanning geeft met andere opgaven. 6. Expliciteer welke ingrepen er onder het 'hoog hangend fruit' pakket worden genomen en onderbouw waarom dit pakket niet leidt tot lock in -effecten of hoe deze worden voorkomen in deze fase van het DPLG conform de vereiste uit de Handreiking. 7. Geef aan welke andere maatregelen/instrumenten zijn afgewogen en welke afwegingen hebben geleid tot dit pakket.
Overige maatregelpakketten (zie onderdeel 6 voor onderbouwing conclusie)	
Conclusie integrale analyse maatregelpakketten	Drenthe heeft naast de vier ingediende maatregelpakketten nog geen maatregelpakketten voor de langere termijn ingediend.

1. Bevindingen gebiedsprogramma

Fiche 1: Algemeen	<p>Drenthe heeft op 29 juni 2023 het 'concept gebiedsprogramma landelijk gebied versie 0.5' ingediend, ook wel het hoofddocument (HD). Op 18 juli zijn daar met instemming van het nieuwe college van GS een onderliggend werkdocument (WD) en vier maatregelpakketten aan toegevoegd. De bevindingen beslaan zowel het hoofddocument als het onderliggende werkdocument.</p> <p>Het programma beschrijft de doelen van het NPLG en beslaat het gehele landelijke gebied. Drenthe kiest voor continuering van acht deelgebieden die op basis van het Programma Natuurlijk Platteland al zijn ontstaan. Daarnaast gaat het programma in op de beekdalen en de veengebieden. Daarmee voldoet de opzet van het programma op dit punt aan de Handreiking. Een ruimtelijke vertaling van de opgave ontbreekt in hoofdlijnen en ook de doorvertaling op deelgebiedniveau is nog niet ruimtelijk uitgewerkt. (voorwaarde 4). Verder ontbreekt de toelichting op de betrokkenheid van de organisatie van Nationale Parken bij de keuzes van de gebiedsindeling (voorwaarde 5).</p> <p>Het is een programma in wording. Voor een aantal onderdelen geldt nog een PM zoals de beschrijving van de NDA's voor Witterveld, Drentse Aa-gebied en het Drents-Friese Wold en Leggelderveld. De NDA's zijn wel allemaal ingediend bij de ecologische autoriteit. Ook ontbreekt een invulling van het hoofdstuk monitoring (voorwaarde 24) en is er nog geen vertaling gemaakt van de provinciale opgaven naar de deelgebieden bij de 'eerste verkenning van opgaven op hoofdlijnen' per deelgebied.</p> <p>Andere voorwaarden en aandachtspunten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Proces: Het proces om te komen tot een definitief plan is nog niet helder beschreven. Ook geeft het programma nog geen heldere doorkijk voor de komende jaren en de langere termijn. Verwijzingen naar de omgevingsvisie leiden tot zorgen over het beoogde tempo. Het toetsteam ziet graag een verduidelijking over de tussentijdse mijlpalen (bijvoorbeeld in relatie tot de ijkmomenten) over hoe Drenthe haar doelen gaat behalen, hoe het Rijk meegenomen wordt en over op de hoogte wordt gehouden (voorwaarde 27) • Bestuurlijke afstemming: Bestuurlijke partners worden betrokken bij het programma maar hebben nog niet ingestemd met het programma (voorwaarde 27). • Monitoring: invulling van de monitoring ontbreekt. Wenselijk is een beknopte beschrijving van de beleidstheorie (voorwaarde 29) en een aanpak voor de inrichting van de monitoring op voortgang en resultaten en effecten en/of de bestaande monitoringssystemen en hoe voorzien is in bijsturing (voorwaarde 24). • De provincie zal in de actualisatie van het gebiedsprogramma de bevindingen van de Ecologische Autoriteit (EA) en het consortium van kennisinstellingen moeten betrekken (voorwaarde 26).
Fiche 2: Doelbereik NPLG/NPLG doelen in samenhang & structurerende keuzes	<p>In deze fase is het toetsen op doelbereik nog niet goed mogelijk omdat Drenthe de gebiedsprocessen afwacht voordat er keuzes en maatregelen worden genomen (voorwaarde 1).</p> <p>Natuur</p> <p>Voor de VHR-strategie is een aanzet gemaakt om tot 30% overbrugging te komen in 2030. Deze kan verder uitgewerkt worden met een concrete invulling van een hoeveelheid ha's via NNN, bossenstrategie, groenblauwe dooradering, extra agrarische en extra natuur. Drenthe heeft natuurdoelanalyses gemaakt. Voor drie Natura2000-gebieden waren de resultaten nog niet gereed ten tijde van oplevering van dit DPLG. In het DPLG wordt aangegeven dat in alle natuurdoelanalyses verslechtering is geconstateerd. Aanvullende (herstel)maatregelen moeten worden genomen om die verslechtering tegen te gaan. Daarbij dient ook concreter te worden beschreven hoe de beheerplannen actueel worden gehouden (voorwaarden 6 t/m 13)</p> <p>In het programma (hs 5) wordt aangegeven dat in een volgende versie de opgave voor groen blauwe dooradering wordt aangescherpt en gespecificeerd naar de acht deelgebieden. (voorwaarde 12)</p> <p>Stikstof</p> <p>Het DPLG neemt voor het indicatieve NH₃ emissiereductiedoel de huidige wettelijke doelstelling als uitgangspunt. Voor het realiseren van deze reductie wordt ingezet op generiek, provinciaal en gebiedsgerichte aanpak. In het DPLG is beschreven dat de emissiereductieopgave van 43% voor ammoniak, 41,1 % gerealiseerd moet worden met generiek en provinciaal beleid en 1,9 in de gebiedsgerichte aanpak. Hierbij is het nog onvoldoende duidelijk hoe generieke landelijke maatregelen en provinciale generieke maatregelen bij elkaar optellen en overlap (dubbel tellen) wordt voorkomen. Ook is onvoldoende duidelijk hoe lock-in door investering ten behoeve van technische innovatie wordt voorkomen en hoe doelbereik (van managementmaatregelen bijvoorbeeld) wordt geborgd (voorwaarden 17 en 18).</p> <p>Water</p> <p>Wat betreft water biedt het DPLG een goede basis voor de verdere uitwerking om tot doelbereik van de NPLG-doelen te komen. Er is ruimte voor verbetering in het document voor de</p>

	<p>uiteenzetting van de restopgave KRW en de aanpak om tot doelbereik te komen. Verder kan de opgave beekdalen aangevuld worden met (ruimtelijke) keuzes (bijvoorbeeld begrenzing van de bufferzones, de relatie met veengronden) die onder andere samenhangen met KRW-doelbereik en met water langer vasthouden rondom het Drents Plateau.</p> <p>Wat betreft de robuustheid van het water- en bodemsysteem wordt een mooi toekomstbeeld neergezet, maar ontbreekt een ontwikkelpad om tot dit beeld te komen. Hierin verdient onder andere de afnemende leveringszekerheid van water uit het IJsselmeer extra aandacht. Het benodigde ruimtebeslag om tot een robuust watersysteem te komen is een ander belangrijk aandachtspunt.</p> <p>De hoofdstukken 10 t/m 17 over de deelgebieden verdienen, zoals erkend door de provincie, nog aandacht. Een begin is gemaakt met de uitwerking per gebied, maar dit kan worden aangevuld met een logische doorvertaling van de provincie-brede opgaven. Hierin kunnen geplande en aanvullende maatregelen, de rolverdeling tussen partijen in de gebiedsprocessen, en de bijdrage aan NPLG-doelbereik geïntegreerd worden (voorwaarden 14 t/m 16).</p> <p>Klimaat: Drenthe heeft een opgave meegekregen voor de veehouderij van 0.3 Mton. In het gebiedsprogramma geeft Drenthe aan dat ze 0.15 Mton kunnen behalen met rantsoenmaatregelen en opkoopregelingen. Voor de overige opgaven verwijst Drenthe naar het Rijk.</p> <p>Drenthe heeft een uitgebreide beschrijving opgenomen (hs 9) waarbij de provincie verschillende maatregelen naast elkaar legt en combinaties verkent op basis van bestaande onderzoeken. Aangegeven wordt dat met de eigen maatregelen 0.15 Mton kan worden behaald. In de verdere uitwerking is het wel belangrijk dat Drenthe rekening houdt met de uitvoerbaarheid, monitoring en borging van deze maatregelen op de lange termijn (voorwaarden 17 en 18).</p> <p>Drenthe heeft geen opgave voor de veenweiden, maar dit betekent niet dat er geen potentieel is. Drenthe beschrijft welke CO2 vastlegging er gedaan kan worden in termijnen (tabel 9.5).</p> <p>Aanbeveling: Neem op wat de aanvullende watervraag voor de peilopzet van veenweide is. Houd ook het verschil tussen klimaatadaptatie en mitigatie in de gaten. Deze hebben verschillende doelen/opgaves en kunnen niet met elkaar worden uitgewisseld.</p> <p>Aandachtspunten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • LESA: Uit het document blijkt dat voor het Elperstroomgebied een LESA is uitgevoerd en voor de rest van de Natura 2000 gebieden blijkt dat onvoldoende. Wel geeft Drenthe aan dat een Drenthe-brede LESA-studie is opgestart. • Inhoud: De opgave is uitgewerkt op hoofdlijnen. Zowel de uitwerking naar concrete maatregelen als de ruimtelijke vertaling hiervan ontbreekt op provinciaal niveau en op deelgebiedsniveau. • Borging: Om tot doelbereik te komen is borging van het programma een voorwaarde. Aangegeven wordt dat de aanpak vrijwillig, maar niet vrijblijvend is. De vrijwilligheid past bij de Drentse bestuurscultuur. Drenthe geeft aan in de jaren 2025 en 2028 te gaan evalueren om te bezien of de beoogde reducties ook worden behaald. Bijsturingmogelijkheden worden niet benoemd. De KPI-aanpak, waar Drenthe op inzet, is daarvan een voorbeeld. • Ruimteclaim en Landbouwgrond: Er is een ruimteclaim voor deze opgaven. Tegelijkertijd hanteert de provincie het uitgangspunt dat landbouwgrond blijft landbouwgrond tenzij onderling anders wordt overeengekomen. Dit staat op spanning met elkaar. <p>Aanbeveling: Wees helder over de ruimtelijke vertaling van de gemaakte keuzes en geef dit mee als kader bij de gebiedsprocessen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Samenhang: Een samenhang tussen de opgave en de gevolgen hiervan voor de aanpak en de doorvertaling wordt genoemd, maar is nog onvoldoende duidelijk. Verwezen wordt naar de nadere uitwerking in de gebiedsprocessen.
Fiche 3: Doelbereik andere opgaven	<p>Drenthe geeft aan dat de NPLG-doelen voor natuur (inclusief stikstof), klimaat en water worden aangevuld met doelen voor de landbouw en voor het sociaaleconomisch en ruimtelijk terrein.</p> <p>Meekoppelen van Rijksopgaven Van de door het Rijk aangewezen meekoppelopgaven worden enkele opgaven benoemd, maar voor de uitwerking wordt verwezen naar de gebiedsprocessen. Het is van belang om in de verdere uitwerking de meekoppelopgaven vanuit natuur te beschrijven, of te onderbouwen waarom deze niet worden meegenomen.</p> <p>In lijn met de tekst in bijlage 7 van de Handreiking (Meekoppelopgaven) met betrekking tot klimaatadaptatie is het noodzakelijk om de gevolgen van klimaatverandering voor de land- en tuinbouw (bijvoorbeeld verzilting) een plek te geven in de provinciale plannen zodat risicoanalyses, toekomstbeelden (denk aan de klimaatscenario's), maatregelen en oplossingsrichting voor het landelijk gebied integraal gecombineerd kunnen worden om mal-</p>

	<p>adaptatie en desinvestering op de lange termijn te voorkomen. Met betrekking tot water in de Noordelijke provincies zijn er twee cruciale aandachtspunten:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Het benodigde ruimtebeslag voor klimaatadaptatie; 2. Hoe omgegaan wordt met een afnemende leveringszekerheid vanuit het IJsselmeer in relatie tot huidige en toekomstige functies. <p>Aanvullende opgaven Drenthe geeft op een aantal punten aan welke kansen er liggen om andere opgaves in het landelijke gebied mee te koppelen. Koppelkansen met andere ruimtelijke en economische opgaven en ambities - denk aan mobiliteit, woningbouw, energie en recreatie - worden geïnventariseerd in gebiedsprocessen.</p> <p>Aanbeveling: Maak een rekensom voor de verwachte benodigde hoeveelheid zoetwater (per deelgebied en vooruitkijkend naar 2050) en geef hierbij antwoord op de volgende twee vragen: hoeveel ruimte is nodig voor de berging van gebiedseigen water in de provincie (om zo goed mogelijk zelfvoorzienend te zijn) en hoeveel water is er daarnaast gewenst vanuit het hoofdwatersysteem? Breng ook de onderlinge afhankelijkheid (en bijbehorende risico's) van het watersysteem tussen provincies in kaart.</p> <p>Aanbeveling: Benoem de provincie-overstijgende opgaven rondom water (zoals de waterkwantiteit en waterkwaliteit/drinkwater).</p>
<p>Fiche 4: Sociaaleconomische effecten inclusief toekomst landbouw</p>	<p>Het sociaaleconomisch perspectief is opgenomen als één van de tien uitgangspunten van het DPLG: Werken aan versterking van de sociaal-economische vitaliteit en leefbaarheid van het landelijk gebied. Een nulmeting voor de brede welvaart is opgenomen op basis van de Monitor Brede Welvaart. Drenthe heeft geparticipeerd in de ontwikkeling van de Sociaal Economische Impact Analyse en zijn voornemens deze ook toe te passen. In het voorliggende DPLG is nog geen volledige SEIA opgenomen. Dit is ook nog niet mogelijk, omdat Drenthe eerst de gebiedsprocessen wil doorlopen om te komen tot keuzes en maatregelen. Ook agro-economische effecten zijn niet duidelijk op te maken uit het plan. Wel bevat het een beperkte impactanalyse met verwachte effecten van twee maatregelen: aankoop van landbouwbedrijven (inclusief Theory of Change schema) en extensiever grondgebruik.</p> <p>Bij de verdere uitwerking en doorontwikkeling van het gebiedsprogramma moet de sociaaleconomische impact van het programma verder in beeld worden gebracht en moet aangegeven worden hoe deze impact is meegewogen (voorwaarde 19).</p> <p>Aanbeveling: Onderbouw waarom middelen voor de sociaaleconomische vitaliteit randvoorwaardelijk zijn voor de gebiedsprocessen/behalen van de NPLG-doelen.</p>
<p>Fiche 5: Budget</p>	<p>Het programma kent een raming van in totaal € 4,667 mld. Hieronder staat de globale kostenraming van het DPLG:</p> <p>Afwaardering van gronden: 1.646 mln. Waardeverschillen bedrijven: 775 mln. Water: 62 mln. Natuur: 406 mln. Natuur door derden: 475 mln. Landbouw: 810 mln. Sociaaleconomisch perspectief: 500 mln. Uitvoeringskosten: 585 mln. Indexatie: 183 mln.</p> <p>De helft van de totale kosten voor het DPLG is voor afwaardering van grond en bijhorende gebouwen, terwijl niet concreet genoeg is uitgewerkt hoe die afwaardering gaat leiden tot doelbereik.</p> <p>De onderbouwing is op hoofdlijnen en niet volledig. Op sommige onderdelen is niet gespecificeerd wat er voor de gevraagde bedragen gaat gebeuren. Niet duidelijk wordt of de financiering voor de medeoverheden is bestemd en er ontbreekt een dekkingsvoorstel voor de benodigde middelen, met een uitwerking en doorkijk naar de financiële bronnen zowel het Rijk als de regio. (voorwaarde 20). In de volgende versie zullen deze punten beter onderbouwd moeten worden. Pas dan kan ook gekeken worden naar de verhouding tussen de gevraagde middelen per onderdeel en de beoogde resultaten zodat overheidsmiddelen effectief kunnen worden aangewend. Waarbij de gehele financiële DPLG-opgave inzichtelijk wordt (inclusief maatregelen die al beoogd zijn vanuit andere programma's en plannen, en een overzicht van de financiering die hiervoor beschikbaar is (voorwaarde 21). Daarnaast zijn risico's en beheersmaatregelen deels aangegeven (voorwaarde 23). Tot slot is niet bij alle maatregelen beschreven hoe lock-in effecten worden voorkomen (voorwaarde 22).</p>

<p>Fiche 6: Besluitvorming en participatie</p>	<p>In hoofdstuk 22 is aangegeven hoe de participatie is vormgegeven. De inhoud van het programma is mede tot stand gekomen op basis van inhoudelijke bijeenkomsten en een vierdaagse Hackaton. Aangegeven is dat bestuurders van medeoverheden wel zijn betrokken maar nog niet hebben ingestemd. Afstemming is er met de buurprovincies Groningen, Friesland en Overijssel.</p> <p>Het vervolg ziet er als volgt uit:</p> <p>Vanaf 1 juli 2023 uitwerking in gebiedsprocessen; April 2024 Oplevering volgende versie DPLG</p> <p>Veel moet nog worden uitgewerkt in korte tijd en daarvoor wordt vaak verwezen naar de gebiedsprocessen. De risico's op kwaliteit en tijd zijn nog niet beschreven.</p>
<p>Fiche 7: Samenhang en weging</p>	<p>Voor de korte en langere termijn moet nog veel worden uitgewerkt. Er ligt een aantal maatregelpakketten die mogelijk bijdragen aan de opgave in Drenthe.</p> <p>Op dit moment ontbreekt op hoofdlijnen de koppeling en samenhang tussen de opgave, de aanpak, de maatregelen die daarvoor nodig zijn, de borging en monitoring daarvan en de benodigde publieke middelen en de risico's en beheersmaatregelen (voorwaarde 23). Dit zal in een concretiseringsslag duidelijk moeten worden waarin de gebiedsprocessen een belangrijke rol hebben.</p>

Bevindingen maatregelpakket Natuur en Stikstof	
Deel 0: Algemeen	<p>Het pakket omschrijft voor 2024 en 2025 een aantal fysieke maatregelen in het kader van de bossenstrategie, VHR-inrichting, kwaliteitsverbetering NNN, Groen Blauwe dooradering. Ook wordt er geld aangevraagd voor onderzoek. Voor 2024 tot 2030 gaat het om ANLB en beheer landschapselementen.</p> <p>Deze maatregelen vinden plaats in alle deelgebieden, voor de bossenstrategie worden hectares genoemd en locaties, maar bij de beoogde maatregelen voor de VHR- ontwikkelopgave zijn deze er niet.</p> <p>Hoewel de naam van het pakket anders doet vermoeden, wordt voor de reductie van stikstof in dit pakket geen financiering gevraagd. Verwezen wordt naar de provinciale generieke aanpak (zie maatregelpakket Grond en Bedrijven & maatregelpakket landbouw). De vraag voor de provincie is waarom voor deze naam is gekozen.</p>
Deel 1: Opgaven/ probleemanalyse en de te bereiken doelen	<p>De genoemde maatregelen zullen een bijdrage leveren aan het stoppen van achteruitgang en het behalen van een gunstige staat van instandhouding, alleen is niet duidelijk in welke mate en is niet gekwantificeerd.</p> <p>Het enkel uitvoeren van natuurmaatregelen zal niet voldoende zijn om te kunnen komen tot een gunstige staat van instandhouding. Uit de NDA's in Drenthe blijkt namelijk dat stikstofdepositie een belangrijke drukfactor is voor de Natura2000-gebieden.</p> <p>Dit pakket geeft geen duidelijke beschrijving van de opgave die bereikt wordt met het realiseren van de maatregelen.</p>
Deel 2: Oplossingsrichtingen, doelbereik en (sociaaleconomische) effecten	<p>De voorgestelde maatregelen worden globaal beschreven, maar worden niet concreet gemaakt. Zo is niet duidelijk welke maatregelen waargenomen worden en welke instrumenten hiertoe worden gebruikt. Gesteld wordt dat de maatregelen worden genomen op basis van bestaande en lopende onderzoeken, maar dit is niet terug te herleiden. Er is geen zicht op het (kwantitatieve) doelbereik van dit maatregelpakket.</p>
Deel 3: Besluitvorming en daarbij betrokken partijen	<p>De betrokken partijen en de afspraken zijn weergegeven in een bijlage. Het traject om te komen tot besluitvorming alsmede de planning ontbreekt.</p>
Deel 4: Financiën en risico's	<p>Bij het dekkingsvoorstel is een overzicht gegeven van de kosten van het maatregelenpakket. Het is gewenst dat de provincie een P*Q-onderbouwing zal opnemen in een volgende versie van het maatregelenpakket. Het overzicht is nog globaal waarbij er nog niet gekeken is naar alternatieve financieringsbronnen.</p> <p>Verschil is aangebracht tussen éénmalige kosten (komende twee jaar) en structurele beheergelden (periode van zes jaar). De provincie noemt wel risico's, maar geeft geen beschrijving van de beheersmaatregelen. Het transitiefonds is niet structureel. Risico is dat wanneer beheersmaatregelen worden gedekt met tijdelijke middelen er ook geen structurele bijdrage aan doelbereik is.</p>
Deel 5: Aanpak met planning en mijlpalen	<p>Met de uitvoeringsorganisatie Prolander die reeds gebiedsprocessen trekt in de provincie Drenthe is de uitvoering goed geborgd. Voor de kortetermijnmaatregelen worden directe kansen gezien en staat de begindatum (zo spoedig mogelijk) en de einddatum genoemd (december 2025).</p>
Deel 6: no-regret	<p>Onduidelijk is nog of deze voorgenomen maatregelen andere gewenste maatregelen tegenwerken en welke effecten de maatregelen hebben op doelbereik. Ook mist een P*Q-onderbouwing.</p>

Bevindingen maatregelpakket Grond en Bedrijven	
Deel 0: Algemeen	Het maatregelpakket Bedrijven en Grond omvat een totale raming van 230 mln. voor de aankomende twee jaren, waarbij de dekking is aangevraagd bij het Transitiefonds. Het gaat in dit pakket zowel om de aankoop van complete bedrijven als afwaardering van grond in het kader van omschakeling, realisatie bossenstrategie en inrichting bij VHR-doelstellingen.
Deel 1: Opgaven/ probleemanalyse en de te bereiken doelen	Dit pakket is een randvoorwaarde voor het behalen van de natuur-, water-, stikstof- en landbouwdoelen. Het richt zich op de financiering voor de afwaardering (en aankoop) van de gronden. Het opbouwen van een grondvoorraad is tevens essentieel voor de gewenste gebiedsprocessen. Het aantal bedrijven en hectaren wordt genoemd evenals de te verwachte stikstofreductie. Op water- en natuurdoelen is dit niet gekwantificeerd.
Deel 2: Oplossingsrichtingen, doelbereik en (sociaaleconomische) effecten	De verschillende onderdelen in dit pakket zijn: <ol style="list-style-type: none"> 1. Waardeverschil grond bij regeling piekbelasting 2. Financiering aankoop bedrijven 3. Afwaardering in relatie tot omschakeling van bedrijven 4. Waardeverschil grond bij bossenstrategie 5. Waardeverschil grond bij VHR-inrichting en kwaliteitsmaatregelen binnen NNN
Deel 3: Besluitvorming en daarbij betrokken partijen	De provincie maakt gebruik van lopende gebiedsprocessen. Bij de uitvoering maakt de provincie gebruik van de volgende partijen: uitvoeringsorganisatie Prolander, waterschappen, TBO's, gemeenten, waterleidingbedrijven, LTO Noord, Drents Agrarisch Jongeren Contact, Agrarisch natuurvereniging Drenthe en Adviescommissies en particulieren. Het afwegingskader vormt een provinciale leidraad met betrekking tot grondaankopen.
Deel 4: Financiën en risico's	De aangeleverde onderbouwing voor de kosten is op dit moment nog onvoldoende. In een volgende versie van dit maatregelpakket dient de provincie met een P*Q-onderbouwing te komen. Het overzicht is nog erg globaal waarbij er nog niet gekeken is naar alternatieve financieringsbronnen. In een volgende versie graag ook meenemen op welke bestaande en toekomstige middelen nog meer gerekend wordt zoals regelingen van de piekbelastersaanpak. Aangegeven wordt dat dit maatregelpakket urgent is; beheersmaatregelen en andere risico's worden niet genoemd en dit dient in een verbeterde versie van het maatregelpakket gereed te zijn.
Deel 5: Aanpak met planning en mijlpalen	-
Deel 6: no-regret	Voor de aankoop van gronden kan mogelijk alleen een beroep gedaan worden op middelen uit het transitiefonds wanneer deze gronden worden ingericht voor natuurherstel buiten Natura2000-gebieden. Voor de afwaardering van de grond is het belangrijk dat de provincie gebruikt maakt van de rekensystematiek die RTLG-grondzaken heeft opgesteld en de nationale groundbank betreft.

Bevindingen maatregelpakket pakket Water en Klimaat	
Deel 0: Algemeen	<p>De focus van het Maatregelpakket Bodem en Water ligt op beekdalherstel in alle deelgebieden. Het maatregelpakket bestaat uit hydrologische onderzoeks- en inrichtingsmaatregelen en beslaat de periode 2024-2025. De voorgestelde maatregelen worden niet gedekt vanuit de KRW, Natuurpact of andere financieringsbronnen. Het betreft de volgende gebieden:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Zuidwest-Drenthe 2. Drentsche Aa 3. De Hunze en Monden 4. Nieuwe Drostendiep 5. Noordwest-Drenthe 6. Oudendiep 7. Zuidoost-Drenthe 8. De Reest
Deel 1: Opgaven/ probleemanalyse en de te bereiken doelen	<p>De aangekaarte opgaven per deelgebied zijn duidelijk beschreven. Aandachtspunt is dat voor het deelgebied De Reest is geen opgave of probleemanalyse toegevoegd, maar wel de noodzaak tot hydrologisch onderzoek wordt benoemd. Een (ruimtelijk) overzicht van de totale beekdal/KRW opgave, de beschreven maatregelen en de daaruit volgende KRW-restopgave (of doelbereik) in het pakket of DPLG zou een goede toevoeging zijn.</p> <p>Drenthe neemt voor de hydrologische maatregelen de volgende hoofddoelen op:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Hydrologische condities natura2000-gebieden op orde. 2. Concentratie P- en N in grond- en oppervlaktewater voldoen aan de normen (2027). 3. Concentratie gewasbeschermingsmiddelen in grond- en oppervlaktewaterlichamen voldoen aan de wettelijke normen (2027). 4. Koolstofvastlegging in bodems (deelgebied De Hunze en Monden). <p>Vermeld wordt dat een bijdrage geleverd wordt aan meekoppelkansen: biodiversiteit, landschapskwaliteit, vitale bodems voor de landbouw & natuur en klimaatadaptatie. Deze bijdragen worden niet verder uitgewerkt.</p>
Deel 2: Oplossingsrichtingen, doelbereik en (sociaaleconomische) effecten	<p>De genoemde maatregelen kunnen bijdragen aan beekdalherstel, KRW-doelbereik en water vasthouden/bergen. Maar de manier waarop de voorgestelde maatregelen bijdragen aan het oplossen van de beschreven opgaven is onduidelijk. Zo is voor de KRW-opgave op dit moment onduidelijk wat de bijdrage van deze maatregelen is in relatie tot de claims van doelbereik op Concentratie P- en N, en Concentratie gewasbeschermingsmiddelen. Daardoor is dat niet te toetsen. Ook de restopgave voor beekdalherstel is onduidelijk.</p> <p>Het advies aan de provincie om de som van onderzoeks- en inrichtingsmaatregelen af te zetten tegen de opgaven zoals geformuleerd in het DPLG en hierbij aan te geven in hoeverre ze bijdragen aan doelbereik. Als nodig is het belangrijk om de restopgave weer te geven. Het Rijk gaat graag hierover in gesprek met de provincie en de waterschappen.</p> <p>Hydrologische onderzoeksmaatregelen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zie bovenstaand advies. <p>Hydrologische inrichtingsmaatregelen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voor alle maatregelen in deelgebieden geldt: wat is de bijdrage aan doelbereik, en waar gaan de maatregelen plaatsvinden? • Zuidwest-Drenthe: de formulering is verwarrend. Om wat voor aanvullende maatregelen gaat het hier om het hydrologisch knelpunt op te lossen? De vispassages voor Wold Aa en Oude Vaart kunnen niet worden gefinancierd uit het Transitiefonds. • Drentsche Aa: dit lijkt een nuttige maatregel. Maar onvoldoende duidelijk hoe dit bijdraagt aan de beschreven opgaven in dit gebied. • Nieuw Drostendiep: de voorgestelde maatregel lijkt nuttig. Maar het is onduidelijk wat de opgave in het bovenloopstelsel is. Is de opgave van '20 hectare' hetzelfde als de opgave beschreven voor Klenckerveld? • Noordwest-Drenthe: lijken nuttige maatregelen. • Oude diep: lijkt een nuttige maatregel, maar de omvang is onduidelijk. • Zuidoost-Drenthe: mogelijk is deze maatregel alleen financierbaar vanuit het Transitiefonds als het binnen een N2000 gebied valt. <p>Aanbeveling: verduidelijk hoe de maatregelen in dit maatregelpakket samenhangen met de maatregelen uit het pakket Natuur en Stikstof. Aanbeveling: koppel de aangevraagde bijdrage aan de beschreven maatregelen.</p>
Deel 3: Besluitvorming en daarbij betrokken partijen	<p>Bijlage 1 zet de rolverdeling en organisatiestructuur uiteen in lijn met het Programma Natuurlijk Platteland. Over het algemeen is duidelijk welke partijen in een deelgebied actief zijn, en welke rol ze spelen. Het is echter een algemene tekst en wordt niet toegespitst op het</p>

	maatregelpakket Water en Klimaat. De rolverdeling en benodigde besluitvorming om tot maatregelen in de deelgebieden te kunnen komen moet nog worden aangevuld.
Deel 4: Financiën en risico's	Het is onduidelijk waar de normbedragen voor de maatregelen vandaan komen, en hoe het benodigde bedrag relateert aan de beschreven maatregelen. Een P*Q-onderbouwing in een volgende versie van het maatregelpakket is daarom gewenst. De relatie met lopende en toekomstige financieringen vanuit bijvoorbeeld het Deltaprogramma Zoetwater is onduidelijk. Het is gewenst om de relaties met andere financieringsbronnen mee te nemen in een dekkingsvoorstel. De risico's en de te voorziene beheersmaatregelen zijn goed beschreven.
Deel 5: Aanpak met planning en mijlpalen	Het maatregelpakket Water en Klimaat bevat nuttige maatregelen voor beekdalherstel, de KRW en klimaatadaptatie. Het Rijk gaat graag met de provincie in gesprek om dit maatregelpakket nog verder te brengen. Met name in de vervolgbesluitvorming, ruimtelijke keuzes en de bijdrage van de maatregelen aan doelbereik zijn er nog vraagtekens. De provincie geeft aan dat de realisatie van de maatregelen eenvoudig opgepakt kan worden door Prolander in de bestaande gebiedsprocessen. Echter ontbreekt er een uitwerking van de aanpak met planning en mijlpalen per deelgebied. De einddatum van de maatregelen is december 2025. Aanvullende onderbouwing is gewenst voor de inrichtingsmaatregelen in alle deelgebieden.
Deel 6: no-regret	Omschrijf in hoeverre het koploper project voldoet aan de Richtlijn no-regret. Het maatregelpakket is niet integraal opgenomen in het gebiedsprogramma. Daarnaast is het nog onduidelijk is of de voorgenomen maatregelen andere gewenste maatregelen met bijbehorend doelbereik tegenwerken en of de provincie dit ondervangt. Tenslotte is nog onvoldoende duidelijk is of het maatregelpakket kostenefficiënt is omdat een P*Q-onderbouwing ontbreekt.

Bevindingenmaatregel pakket Transitie Landbouw	
Deel 0: Algemeen	<p>Het maatregelpakket Transitie Landbouw Drenthe richt zich op drie sporen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Doorontwikkeling van KPI-systematiek: 2. Beloning van alle boeren die meedoen en voldoen aan (gestaffelde) streefwaarden 3. Inzetten op stimuleren managementmaatregelen <p>Spoor 3 richt zich op het op de korte termijn voortzetten van de zogenaamde 'laaghangend fruit' en 'hoog hangend fruit' pakketten. Binnen dit pakket worden enerzijds relatief goedkope niet-productieve technische/innovatieve maatregelen die de komende twee jaar tot stikstof- en methaanemissiereductie komen (laaghangend fruit) en anderzijds meer kapitaalintensieve investeringen in de directe nabijheid van stikstofgevoelige Natura2000-gebieden (hooghangend fruit). Relevant hierbij is dat het laaghangend fruit een voortzetting is van een versnellingsmaatregel, die in 2022 door Drenthe, Groningen en Friesland tezamen is ingezet en door het Rijk is gehonoreerd. Alle drie provincies hebben dit opgenomen in hun maatregelpakketten.</p> <p>Met dit maatregelpakket richten zij zich op het hele landelijk gebied. Het maatregelpakket omvat een begroting van €139.700.000,- inclusief uitvoeringskosten.</p> <p>Voor de uitvoering maakt de provincie gebruik van de huidige samenwerking bij Duurzaam Boeren Drenthe. De deelnemende partijen worden nog uitgebreid met enkele nieuwe partijen.</p>
Deel 1: Opgaven/ probleemanalyse en de te bereiken doelen	<p>Er wordt kwalitatief aangegeven aan welke NPLG-doelen dit maatregelpakket bijdraagt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Natuur; ammoniakemissie natuur en landschap • Water; gewasbeschermingsmiddelen, nutriëntenoverschotten en waterverbruik • Klimaat; broeikasgasemissies, energiebalans <p>Omdat het bij spoor 1 (KPI-aanpak) gaat om de uitwerking van een bedrijfsspecifiek borgingssysteem worden deze echter niet getalsmatig gekwantificeerd. Ook bij de andere twee sporen is er geen kwantitatieve verwachting van het doelbereik aangegeven.</p> <p>Diverse aspecten zijn opgenomen in het kader van een integrale aanpak, maar geen koppelkansen op het vlak van het NPLG.</p>
Deel 2: Oplossingsrichtingen, doelbereik en (sociaaleconomische) effecten	<p>Er wordt niet aangegeven hoeveel dit maatregelpakket bijdraagt aan het behalen van doelen in deelgebieden of ten behoeve bepaalde NPLG-doelen. Kwalitatief is dit wel uitgebreid beschreven.</p> <p>In algemeenheid kan worden gesteld dat doelsturing binnen de landbouw kan bijdragen aan integraal doelbereik NPLG wanneer correct geïmplementeerd. Dit is kwalitatief onderbouwd.</p> <p>Er zit een logisch verband tussen inzet op de genoemde sporen: KPI-systematiek voor integraal doelbereik, inzet op doorontwikkeling hiervan, en subsidies voor bepaalde investeringen en maatregelen die bijdragen aan het behalen van de KPI's. Hiervoor is ook een uitgebreide kwalitatieve onderbouwing.</p>
Deel 3: Besluitvorming en daarbij betrokken partijen	<p>Er ligt een voorstel voor deelnemende partijen. Ze willen gebruik maken van de huidige partners in Duurzaam Boeren Drenthe (sinds 2016 onderdeel van het groenmanifest). Dit zijn: DAJK, LTO Noord, AND, NMFD, SBB, NM, Het Drents Landschap, Landschapsbeheer Drenthe. Hierbij willen ze enkele nieuwe partners toevoegen: andere belangenbehartigersorganisaties, waterschappen, waterbedrijven, gemeenten, ketenpartijen, DZK, BO akkerbouw en het ministerie van LNV. De samenwerking moet nog worden opgezet, alsook de afspraken over de verantwoordelijkheid en de besluitvorming.</p> <p>Drenthe loopt samen met Noord-Brabant voorop in de KPI-aanpak en heeft hierin goed contact met het landelijke versnellingsspoor van SK&I.</p>
Deel 4: Financiën en risico's	<p>In dit maatregelpakket zijn 5 typen kosten opgenomen,</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. KPI-systematiek (€45 mln) 2. Investeringen en managementmaatregelen (€63 mln) 3. Kennisregeling coaching en demonstraties (€5 mln) 4. Omschakelregeling (€ 5 mln) 5. Agroagenda Noord-Nederland (€9 mln) <p>Zoals hierboven te zien is, wordt er wel een uitsplitsing gemaakt hoeveel voor welk spoor gevraagd wordt. Een P*Q-onderbouwing voor de gevraagde bedragen ontbreekt nog en dient in een volgende versie van het maatregelpakket op te nemen. Er wordt niet ingegaan op alternatieve financieringsbronnen. De provincie dient in een volgende versie van het maatregelpakket een dekkingsvoorstel aan te leveren waar ze inzicht geeft in de ontvangen en</p>

	<p>verwachte middelen die mogelijk aangewend kunnen worden voor de financiering van de voorgenomen middelen.</p> <p>Bij de genoemde risico's zitten geen beheersmaatregelen. De provincie dient deze nog op te nemen in de volgende versie van dit maatregelpakket.</p> <p>Het transitiefonds is niet structureel. Risico is dat wanneer beloningsmaatregelen worden gedekt met tijdelijke middelen er wanneer deze middelen wegvallen er ook geen structurele bijdrage aan doelbereik is.</p>
Deel 5: Aanpak met planning en mijlpalen	<p>Drenthe geeft aan dat de uitvoering is geborgd doordat uitvoering op dezelfde wijze plaatsvindt als het nu al lopende project en capaciteit wordt uitgebreid wanneer nodig geacht.</p> <p>Medio 2024 is er een go/no go moment om de KPI-aanpak uit te rollen onder 1000 boeren in Drenthe.</p>
Deel 6: no-regret	<p>Dit maatregelpakket kan door de diverse mix aan maatregelen bijdragen aan verschillende NPLG-doelen waaronder waterkwaliteit, stikstofreductie en natuurherstel. Wel is het nodig om de garantie te krijgen dat er geen middelen naar controversiële stalinnovaties gaan en dat de kapitaalintensieve investeringen (zoals in hooghangend fruit) niet in bedrijven landen die op korte termijn zullen stoppen. Met deze twee voorwaarden kunnen lock-in situaties voorkomen worden. Een P*Q-onderbouwing dient nog toegevoegd te worden evenals inzichtelijk te maken welke financiële regelingen mogelijk nog gebruikt kunnen worden voor het implementeren van deze maatregelen.</p>

Bijlage bij brief: reactie op vragen en voorwaarden vanuit provincies

Vanuit meerdere provincies is aangegeven welke vragen zij stellen aan het Rijk en welke randvoorwaarden zij nodig achten voor de verdere doorontwikkeling van hun PPLG. Dit document bevat antwoorden op vragen en voorwaarden die verschillende provincies aan het Rijk hebben gesteld bij de indiening van hun PPLG en maatregelpakketten.

Overzicht	
#	Onderwerp
1	Vervolg na vervallen landbouwakkoord
2	Transitiefonds en integrale dekking vanuit Rijksfinancieringsbronnen
3	Langjarige beheervergoedingen voor natuurbeheer en ecosysteemdiensten
4	Uitvoeringscapaciteit
5	Consistent beleid op NPLG-doelen en helderheid over de effecten van generieke maatregelen op doelbereik
6	Aanpak Piekbelasting
7	PAS-melders
8	Juridisch instrumentarium/ borging, met name van innovaties in de landbouw
9	Moeilijk beïnvloedbare (stikstof)bronnen
10	Toestemmingverlening i.r.t. natuurdoelanalyses

1. Vervolg na vervallen landbouwakkoord

U vraagt het Rijk om een concreet en helder perspectief voor de agrarische sector, onder meer door het wegvallen van het landbouwakkoord. U vraagt bijvoorbeeld om nadere duiding op onderwerpen als de KPI-systematiek en generieke normen op bedrijfsniveau.

Antwoord:

Na de beëindiging van de gesprekken over een Landbouwakkoord en de val van het kabinet beraadt het kabinet zich op de te nemen vervolgstappen. Hierover zal t.z.t. meer informatie beschikbaar komen. Tot die tijd begrijpen wij het als u de onderdelen landbouw in uw gebiedsprogramma nog niet volledig kunt uitwerken.

2. Transitiefonds en integrale dekking vanuit Rijksfinancieringsbronnen

U vraagt het Rijk om verdere duidelijkheid over het Transitiefonds (o.a. administratieve last, mate van flexibiliteit inzet middelen), en om ondersteuning bij het organiseren van een integrale dekking van de gebiedsprogramma's, waaronder eventuele (Rijks)bijdragen vanuit andere financieringsbronnen dan het Transitiefonds. Dit geldt onder meer voor de dekking van sociaaleconomische maatregelen gericht op leefbaarheid in het landelijk gebied.

Antwoord:

Via trajecten als 'Samen Ramen' en het artikel 2 onderzoek naar de uitvoeringskosten van provincies, gemeenten en waterschappen, wordt nadere invulling gegeven aan de administratieve afspraken rond het fonds.

De stikstof-, klimaat- en wateropgaven in Nederland zijn urgent en de middelen uit het Transitiefonds zijn er om via maatregelen invulling te geven aan die opgave. Door de grote opgave en de beperkte hoeveelheid middelen, is het van groot belang dat de doeltreffendheid en doelmatigheid van de te treffen maatregelen goed in beeld zijn. De middelen uit het fonds kunnen worden ingezet voor de doelen zoals die zijn opgenomen in de instellingswet van het Transitiefonds. Het Transitiefonds biedt geen ruimte voor de financiering van sociaaleconomische maatregelen.

Niet alle maatregelen uit het gebiedsprogramma zullen uit het Transitiefonds kunnen worden gefinancierd, omdat bekostiging uit andere bronnen van regio of Rijk passender is, omdat niet voldoen wordt aan de voorwaarden van het Transitiefonds of omdat de middelen uit het fonds beperkt zijn. Maatregelen kunnen soms in aanmerking komen voor (eventueel gecombineerde) bekostiging vanuit verschillende fondsen of bronnen, dat kan echter verschillen per maatregel. Met deze andere fondsen en programma's worden de mogelijkheden tot harmonisatie met het Transitiefonds (qua proces, uitkering, verantwoording) verkend.

3. Langjarige beheervergoedingen voor natuurbeheer en ecosysteemdiensten

U vraagt het Rijk om duidelijkheid te geven over de mogelijkheden voor langjarige beheervergoedingen voor natuurbeheer en ecosysteemdiensten.

Antwoord:

Wij snappen uw vraag over duidelijkheid omtrent langjarige beheervergoedingen. Het kabinet had dit graag geregeld via het Landbouwakkoord. Helaas is dit akkoord er niet gekomen en gezien de demissionaire status van het kabinet zal besluitvorming hierover worden overgelaten aan een nieuw kabinet.

4. Uitvoeringscapaciteit

U vraagt het Rijk aandacht voor voldoende capaciteit bij (mede)overheden.

Antwoord:

Dit is een essentieel onderdeel voor de haalbaarheid en uitvoerbaarheid van de transitie in het landelijk gebied. Het voorschot voor uitvoeringskosten voor de provincies over 2022 en 2023 is ontvangen door alle provincies. Er wordt nu gewerkt door LNV aan een voorschot voor uitvoeringskosten 2023 voor waterschappen en gemeenten. Hierbij wordt deze dit jaar uitgekeerd aan de waterschappen en gemeenten

Daarnaast is binnen DG RTL (LNV) de directie Netwerkfaciliteit verantwoordelijk voor het faciliteren van de provincies, gemeenten en waterschappen, bijvoorbeeld bij capaciteit- en expertisevraagstukken in het kader van het NPLG. In dat kader is een samenwerkingsverband opgetuigd met de zes fysieke uitvoeringsorganisaties van het Rijk om hun gecombineerde kennis en expertise in te zetten. Deze zes Rijksuitvoeringsorganisaties (RWS, Kadaster, RVO, Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Staatsbosbeheer) bundelen expertise, data en kennis en maken deze vraaggericht beschikbaar voor overheden via een Datafaciliteit, Helpdesk en Kennisteams rond thema's zoals Grond, Landbouw en Gebiedsontwikkeling. Andere trajecten, zoals samenwerking met de private sector, poolvorming t.b.v. overheden, opzet van een traineeprogramma en een samenwerkingsverband met onderwijsinstellingen zijn ook nog in ontwikkeling.

5. Consistent beleid op NPLG-doelen en helderheid over de effecten van generieke maatregelen op doelbereik

U vraagt het Rijk om duidelijke doorvertaling van doelen, met name natuur en klimaat, naar provinciaal niveau, en om aan te geven wat de verwachte effecten zijn van generieke (Rijks)maatregelen zodat de restopgave voor provincies helder is.

Antwoord:

Het Rijk erkent dat provincies op onderdelen nog geen volledige uitwerking hebben kunnen geven, in afwachting van ontwikkelingen en nog te maken keuzes binnen het Rijk.

Het Rijk snapt ook de behoefte van provincies om een indicatie te hebben van de verwachte effecten van Rijksmaatregelen op de desbetreffende provincie. Deze inschatting kan niet op alle onderdelen gegeven worden. Dit heeft te maken met een aantal factoren zoals:

- Het vrijwillige karakter van maatregelen;
- Voor een deel van het Rijksbeleid is nog niet concreet welke maatregelen en instrumenten hieraan gekoppeld worden (bijvoorbeeld als het gaat om de 4 Mton normeren en beprijzen voor klimaat);
- Nog niet alle modellen zijn erop ingericht om maatregelen op provinciaal niveau door te rekenen. Samen met kennisinstellingen wordt dit wel verder verkend.

In het NPLG zal in een hoofdstuk worden omschreven wat de relatie is tussen generiek, gebiedsgericht, en Rijksmaatregelen en provinciale maatregelen. Hiervoor zullen ook de koepels worden geconsulteerd.

Regionale doorvertaling van de VHR doelen

LNV is systeemverantwoordelijk voor implementatie van de Vogel- en de Habitatrichtlijn in Nederland. Provincies hebben hierin een belangrijke uitvoerende taak. Onderdeel van de VHR-doelen in het NPLG is dat provincies uiterlijk in 2030 maatregelen hebben getroffen voor het overbruggen van 30% van het gat tussen het huidige areaal en het areaal dat noodzakelijk is voor een gunstige staat van instandhouding (gSvI).

Het Rijk werkt momenteel aan de concretisering van de 30% te ontwikkelen areaalopgave voor 2030. Deze wordt op ambtelijk niveau verder besproken met de provincies. Deze concretisering zal vervolgens als richtinggevend doel worden opgenomen in het Ontwerp NPLG.

Provincies hebben in de gebiedsprogramma's maatregelen en voorstellen opgenomen voor de invulling van de Bossenstrategie. Deze voorstellen tezamen voldoen niet aan de nationale doelstelling. In het Ontwerp NPLG is een indicatieve verdeling opgenomen van een deel van de opgave, gebaseerd op de provinciale gebiedsprogramma's. Voordat het Ontwerp NPLG definitief wordt vastgesteld zullen provincies en Rijk met een verdeling komen voor de restopgave, zodat de gehele opgave voor nieuw bos over de provincies is verdeeld. In de gebiedsprogramma's zullen de plannen voor de bossenstrategie verder geconcretiseerd moeten worden, ook voor herstel van bestaand bos.

Klimaat

In het voorjaarsbesluit 2023 is het volgende bepaald (zie ook de [Kamerbrief over voorjaarsbesluitvorming Klimaat](#)). Het NPLG dient in de veehouderij en akkerbouw 5 Mton broeikasgasreductie in 2030 te realiseren. De verwachting is dat met opkoopregelingen (t.b.v. stikstof) al circa 1 Mton reductie gerealiseerd kan worden. Voor de resterende klimaatopgave van 4 Mton wordt normerend en beprijzend beleid gemaakt. Over de concrete invulling van het normerend en beprijzend beleid zijn nog geen afspraken gemaakt. Het streven is dit richting formatie uit te werken. Dit dient vervolgens als aanvullende input voor de gebiedsprogramma's van het NPLG waarmee provincies gebiedsgericht en integraal invulling geven aan de opgaven.

In februari is ook een geografische verdeling van de klimaatopgave in de veehouderij (incl. mestaanwending gebaseerd op de KEV 2021) en een emissiereductie-opgave per provincie meegegeven. Deze verdeling is gebaseerd op een mix van gebiedsgerichte en generieke maatregelen. Er ligt kortom een gezamenlijke verantwoordelijkheid bij provincies en Rijk voor het realiseren van deze opgave. Rijksbeleid geeft invulling aan de 5 Mton. Tegelijkertijd zal een deel van het rijksbeleid gebiedsgericht uitgewerkt moeten worden. Provincies zijn aan zet om deze opgave mee te nemen bij de gebiedsprogramma's en gebiedsprocessen en hebben een rol bij de gebiedsgerichte aanpak van Rijksbeleid. Het Rijk vraagt de provincies nadrukkelijk vanuit integraliteit en ook van uit de klimaatopgave naar het bepalen van maatregelen te kijken en desinvesteringen (kostbare lock-in effecten) door een eenzijdige focus op de stikstofopgave te voorkomen. Provincies met een hogere emissiereductie-opgave hebben een grotere verantwoordelijkheid voor de gebiedsgerichte uitwerking en realisatie van de klimaatdoelen. Provincies en Rijk trekken dus gezamenlijk op voor het realiseren van deze opgave wetende dat de klimaatopgave in 2030 slechts een tussendoel is op weg naar klimaatneutraliteit voor Nederland in 2050.

Voor koolstofopslag en emissiereductie in landgebruik is er ook een gezamenlijke verantwoordelijkheid bij Rijk en provincies. Voor de koolstofopslag minerale landbouwbodems wordt op dit moment gewerkt aan een geografische verdeling, en deze wordt afgestemd met provincies. Bij dezen opgave hebben provincies een rol om Rijksmaatregelen gebiedsgericht uit te werken en de opgave in samenhang met de andere NPLG-doelen te realiseren in gebiedsprocessen. Deze verdeling zal onderdeel zijn van het Ontwerp-NPLG.

Voor de klimaatopgave Bomen, Bossen en Natuur is het met de huidige kennis nog niet mogelijk te komen tot een geografische verdeling. Deze zal dus ook geen onderdeel vormen van het Ontwerp-NPLG. Wel is er veel koppeling met deze opgave en de uitbreiding van natuurarealen in de VHR, de Bossenstrategie en de uitbreiding van GBDA. Naar de toekomst toe zal gekeken worden of er alsnog een regionale verdeling van deze opgave mogelijk is, ofwel welke praktische handvaten voor uitwerking meegegeven kunnen worden in een handreiking voor de gebiedsprogramma's.

6. Aanpak Piekbelasting

U vraagt om een update over de Aanpak Piekbelasting en duidelijkheid over andere regelingen/mogelijkheden, zoals voor verplaatsing en omschakeling.

Antwoord:

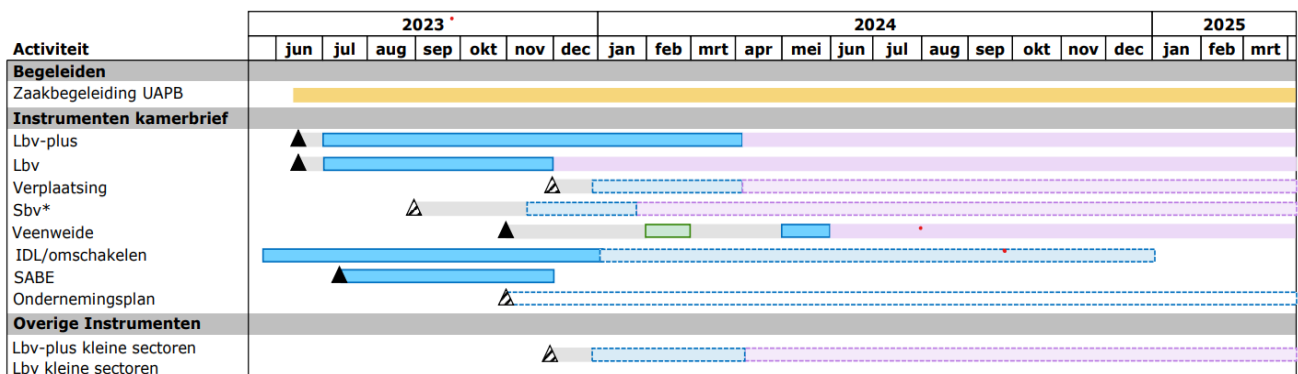
Sinds 1 augustus jl. zijn alle regio's van start gegaan met de uitvoering van de aanpak piekbelasting. Ondernemers die vallen onder de aanpak kunnen gebruik maken van een zaakbegeleider. Een zaakbegeleider kan een ondernemer ondersteunen en begeleiden in het verkennen van de verschillende mogelijkheden binnen de aanpak, dit gebeurt op initiatief van de ondernemer.

Binnen de aanpak piekbelasting kunnen ondernemers door (een combinatie van) innoveren, extensiveren, omschakelen en/of verplaatsen komen tot stikstofreductie. Ook vrijwillige beëindiging behoort tot de mogelijkheden. De Lbv-plus (en de Lbv voor een bredere groep ondernemers) is 3 juli open gegaan. Er is veel interesse in de regelingen, maar het is nog te vroeg om op basis de aantallen inschrijving voorspellingen te doen over het verdere verloop en de uiteindelijke resultaten.

Bovendien gaat de aanpak over veel meer dan alleen stoppen. Uiteindelijk gaat het om de totale hoeveelheid stikstof die we via extensiveren, omschakelen, innoveren, verplaatsen en stoppen weten te reduceren.

Het streven is dat eind van dit jaar de overige regelingen gepubliceerd zijn en een periode alle regelingen gelijktijdig openstaan. Het gaat om een grote, belangrijke keuze voor ondernemers, waarbij tijd en rust nodig is om de juiste keuze te kunnen maken. In onderstaande weergave vindt u een overzicht van de verschillende regelingen en de te verwachte termijn van publicatie en opstelling. Voor een aantal regelingen is dit indicatief o.a. vanwege staatssteunnotificatie.

Openstellingskalender | Dit zijn de geplande openstellingen in de aanpak piekbelasting

Legenda

- ▲ Moment van publicatie (vastgesteld)
- ▲ Moment van publicatie (streven)
- Openstelling regeling
- Definitieve vaststelling
- Indicatieve planning
- Interesselijst Veenweide regeling
- Zaakbegeleiding

7. PAS-melders

U vraagt om een oplossing voor de situatie van PAS-melders.

Antwoord:

Het kabinet vindt het van groot belang dat zoveel mogelijk meldingen zo spoedig mogelijk in vergunningen worden omgezet. Daarom wordt het legalisatieprogramma uitgevoerd en worden er bronmaatregelen getroffen.

Er zijn 2488 legalisatieverzoeken ingediend. Van de 596 beoordeelde dossiers blijkt dat 259 meldingen niet aan de criteria voldoen om gelegaliseerd te worden. Van 337 meldingen is vastgesteld dat ze recht hebben op een oplossing via het legalisatieprogramma. Voor 107 daarvan is reeds een oplossing:

- 14 melders hebben inmiddels vergunningen verleend gekregen.
- 51 meldingen hebben geen legalisatie nodig, bijvoorbeeld omdat er sprake is van dubbele aanvragen (11) of omdat er door de rekengrens geen berekende stikstof op natuur is (40);

- 43 meldingen hebben een bestuurlijk rechtsoordeel gekregen en 2 meldingen een positieve weigering omdat er geen stikstofruimte nodig is voor legalisatie; zij passen binnen hun bestaande toestemming.

Voor het versnellen van het legalisatieprogramma wordt de eerst inzetbare ruimte uit de aanpak piekbelasters gebruikt.

Het kabinet heeft recent besloten om de prioritering van ruimte in het SSRS aan te passen waardoor de ruimte in beginsel éérst beschikbaar komt voor PAS-melders. Mede op verzoek van de provincies komt een interactieve kaart van het RIVM waarmee beter is in te schatten waar ruimte uit regelingen beschikbaar komt, zodat de verificatie daarop kan worden gefocust.

8. Juridisch instrumentarium/ borging, met name van innovaties in de landbouw

U geeft aan dat, om tot uitvoering van gebiedsprogramma's te komen, het van belang is dat er voldoende juridische borging is van geplande maatregelen die leiden tot doelbereik, waaronder innovaties in bijvoorbeeld de landbouw.

Antwoord:

M.b.t. innovaties en Rav-factoren

Na de uitspraak van de Raad van State vorig jaar, is het niet meer mogelijk om een natuurvergunning te verlenen waarbij de berekening enkel gebaseerd is op Rav-factoren. Daarvoor moet een passende beoordeling overlegd worden. Om ondernemers te ondersteunen bij het opstellen van een passende beoordeling, werkt DGLGS samen met de provincies aan het opstellen van een handreiking die daarvoor handvatten kan bieden om te komen tot een juridisch houdbare natuurvergunning. Ook loopt er een onderzoekstraject om te borgen dat emissiearme stalsystemen op een juiste wijze worden gebruikt zodat het stikstofreducerend effect (wat deze stalsystemen beloven te halen) ook daadwerkelijk gehaald wordt. Daarnaast zet IenW in op het verbeteren van de huidige systematiek van totstandkoming van emissiefactoren en gebruik van de emissiearme stalsystemen. Voor de langere termijn wordt er gewerkt aan een nieuwe reguleringsystematiek voor emissies op basis van middelvoorschriften in combinatie met continu gemeten emissies.

M.b.t. emissies op bedrijfsniveau, KPI's en landschapsgronden

Na de beëindiging van de gesprekken over een Landbouwakkoord en de val van het kabinet beraadt het kabinet zich op de te nemen vervolgstappen. Hierover zal t.z.t. meer informatie beschikbaar komen.

9. Moeilijk beïnvloedbare stikstofbronnen

U geeft aan behoefte te hebben aan een duidelijke erkenning en prioritering bij het Rijk voor de aanpak van de problematiek rondom moeilijk beïnvloedbare stikstofbronnen, die op korte termijn (de komende jaren) niet kan worden opgelost. En vooral: wat dit betekent voor maatregelen die u en/of Rijk (moet) nemen ten aanzien van *we/* beïnvloedbare bronnen.

Antwoord:

Het Rijk realiseert zich dat er sprake kan zijn van situaties waarin bronnen van stikstof lastig beïnvloedbaar zijn en dat de realiteit is dat oplossingen hiervan een meerjarige aanpak vergen. Dit laat onverlet dat het Rijk zich maximaal inspant om te doen te doen wat wèl binnen onze mogelijkheden ligt om tot vermindering van depositie van stikstof op kwetsbare natuurgebieden te komen. Dat is ook van belang voor volhoudbare toestemmingsverlening van de diverse ruimtelijk-economische ontwikkelingen. Provincies en Rijk blijven hierover met elkaar in gesprek, aansluitend op de structurele aanpak stikstof en de gebiedsgerichte aanpak van het NPLG.

Wat betreft het buitenland: de huidige vijf sporen voor de buitenlandse aanpak van het Rijk blijven van kracht. Het Rijk (LNV/LGS) komt na het zomerreces met een reactie op de toezegging Omtzigt (en op moties Koekkoek, Omtzigt en van Baarle). Dat houdt een visie in op de aanpak van de problematiek in grensgebieden, resp. welke afspraken met de buurlanden worden gemaakt. Er wordt gekeken naar de (gunstige) effecten die worden verwacht van de uitvoering van de vastgestelde Vlaamse PAS-op emissie/depositie in NL natuurgebieden. Met Vlaanderen werkt het Rijk samen met betrokken provincies intensief samen onder meer middels grensoverschrijdende pilots gericht op gemeenschappelijk natuurherstel/beheer en het in kaart brengen van impact van internationale scheepvaart op Vlaamse en Zeeuwse natuur. Daarnaast wordt gezamenlijk gewerkt

aan een afsprakenkader over dossieruitwisseling en beoordeling van grensoverschrijdende effecten bij vergunningverlening. Samen met betrokken provincies worden stappen gezet om tot intensievere samenwerking met Noordrijn-Westfalen te komen en zal binnenkort overleg zijn met Nedersaksen.

Wat betreft de zeescheepvaart: de nieuwe internationale richtlijnen voor motoren/emissies (NECA en VECA) leveren op de lange termijn (tijdsbestek van tientallen jaren) naar verwachting een reductie van 80% stikstofemissie op. Zeescheepvaart zal op termijn onder het Europese ETR vallen; dit betekent dat emissierechten door bedrijven gekocht moeten worden. Dit is een prikkel voor de verdere reductie van emissies.

- Walstroom zeescheepvaart: aanstaande verplichting in grote zeehavens. Effecten zijn nog te bezien.
- Maritiem masterplan I&W gericht op verduurzamen van (exclusief) de Nederlandse vloot, medio juli 2023 bekend wat de maatregelen zijn.

Wat betreft de meetcorrectie blijkt uit een recent uitgebrachte rapportage van het RIVM blijkt dat er geen grote emissiebronnen zijn die de hoge meetcorrectie verklaren.

10. Toestemmingverlening i.r.t. de Natuurdoelanalyses

U geeft aan dat NDA's zorgelijke signalen geven over de staat van stikstofgevoelige natuur en dat dit extra druk zet op toekomstbestendige toestemmingsverlening/ vergunningverlening.

Antwoord:

Als bevoegd gezag zijn in de meeste gevallen provincies primair bevoegd om hier afwegingen over te maken. Tegelijkertijd begrijpen wij ook uw zorgen over de impact van NDA's met veel negatieve scores. Dat geldt in het bijzonder in gebieden waar verslechtering niet is uit te sluiten en waar instandhoudingsdoelstellingen, ook met extra inspanningen, in de komende jaren nog buiten bereik zullen zijn.

Primair is het belangrijk dat de staat van de natuur bepalend is voor de ruimte die er is voor toestemmingsverlening. De NDA's zijn slechts feitelijke ecologische analyses die beschrijven wat de staat van de natuur is, inclusief de verwachte gevolgen van vastgestelde maatregelen, in de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. De NDA's zijn niet opgesteld met het doel om toestemmingsverlening makkelijker (of moeilijker) te maken, maar hebben hier als best beschikbare kennis van gebieden wel implicaties voor.

De implicatie van de verschillende mogelijke NDA conclusies voor toestemmingsverlening zijn vorig jaar ambtelijk in beeld gebracht en interbestuurlijk afgestemd. Het is aan de bevoegde gezagen om die lijn ook in besluiten over toestemmingsverlening te hanteren.

Daarnaast is het van groot belang dat de inzichten vanuit de NDA's benut worden voor vormgeving, vaststelling en uitvoering van aanvullende maatregelen. Alleen met geborgde, aanvullende maatregelen zal er uiteindelijk meer ruimte kunnen ontstaan voor toestemmingsverlening. In gevallen waar verslechtering in gebieden al geconstateerd is, kan het nodig zijn om al vooruitlopend op de gebiedsprogramma's aanvullende (overleving)maatregelen in te zetten. Hierover vindt bestuurlijke afstemming plaats tussen Rijk en provincies.

Het Rijk en provincies hebben afgesproken dat overheden elkaar informeren over voorgenomen transacties op basis van extern salderen wanneer zij zelf als initiatiefnemer optreden. Op korte termijn wordt de evaluatie van extern salderen uitgevoerd. Daarbij zal ook worden onderzocht of het mogelijk en wenselijk is om het uitwisselen van NH₃ voor NO_x bij extern salderen te voorkomen. Toegezegd is een onderzoek naar stand van zaken toezicht en handhaving uit te voeren. Verwachting is dat het onderzoek later in 2023 (interbestuurlijk) aanbesteed wordt.